

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2018–2021

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Eva Truksová

**Odchody mladistvých z dětského domova a jejich začleňování
do společnosti**

Praha 2021

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. František Vlach, MBA, LL.M., Ing-Paed IGIP

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2018–2021

BACHELOR THESIS

Eva Truksová

**Leaving the children's homes by juveniles and their
integration into society**

Prague 2021

The Bachelor Work Supervisor:

Ing. František Vlach, MBA, LL.M., Ing-Paed IGIP

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 22. 2. 2021

.....

Eva Truksová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce Ing. Františkovi Vlachovi, MBA, LL.M., Ing-Paed IGIP za odborné vedení, rady, připomínky a vstřícný přístup v průběhu zpracování bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou odchodu dětí a mládeže z dětského domova a jejich následného začleňování do společnosti. Cílem práce je uvedení problematiky v oblasti ústavní a ochranné výchovy a možnosti jedinců vyrůstajících v dětském domově po jejich odchodu z dané instituce. V teoretické části práce se vymezuje ústavní a ochranná výchova a dále také systémy jejich zařízení. V další kapitole je uvedena analýza fungování v dětském domově s ohledem na pracovníky a samotné děti. V posledních kapitolách teoretické části se nastiňuje problematika příprav odchodu dítěte ze zařízení, proces odchodu a následná pomoc pro budoucí život. V praktické části je vedeno průzkumné šetření pomocí rozhovorů s mladistvými, kteří odcházejí z dětského domova v Novém Strašecí, a jejich kazuistiky, čímž se utváří celkový pohled na problematiku tohoto procesu.

Klíčová slova

Bydlení, dětský domov, kazuistika, možnosti následné pomoci, ochranná výchova, odchod mladistvých z dětského domova, ústavní výchova.

Annotation

The bachelor's thesis deals with the issue of children and young people leaving the children's home and their subsequent integration into society. The aim of the work is to introduce the issues in the area of institutional and protective education and the possibilities of individuals growing up in a children's home after leaving the institution. The theoretical part of the paper defines institutional and protective education, as well as the systems of their facilities. The following chapter provides an assessment of the functioning of the children's home facilities with regard to the personnel and the children themselves. The last chapter delineates the theoretical part, the issue of preparing individuals to leave the children's home, the departure process and subsequent support for future life. The practical part contains a survey conducted in the form of interviews with adolescents leaving the children's home in Nové Strašecí, and their case reports, thus introducing an overall view of the issue of this process.

Keywords

Case study, children's home, departure of juveniles from children's home, housing, institutional and protective education, possibilities of subsequent help.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 ÚSTAVNÍ A OCHRANNÁ VÝCHOVA V ČR.....	11
1.1 Předběžné opatření.....	11
1.2 Ústavní výchova	11
1.3 Ochranná výchova	13
2 ZAŘÍZENÍ PRO ÚSTAVNÍ A OCHRANOU VÝCHOVU.....	14
2.1 Systém zařízení pod ministerstvem zdravotnictví	16
2.2 Systém zařízení pod ministerstvem práce a sociálních věcí.....	17
2.3 Systém školských ústavních zařízení.....	18
2.3.1 Diagnostický ústav.....	18
2.3.2 Dětský domov	20
2.3.3 Dětský domov se školou	20
2.3.4 Výchovný ústav	21
3 DĚTSKÝ DOMOV A MLADISTVÍ.....	22
3.1 Systém fungování v dětském domově	22
3.1.1 Organizace dne	22
3.1.2 Odborní pracovníci	24
3.2 Práva a povinnosti dětí a mladistvých	26
3.3 Plnoletost v dětském domově	27
4 ODCHOD MLADISTVÍCH Z DĚTSKÉHO DOMOVA.....	29
4.1 Příprava na odchod	29
4.1.1 Individuální plánování	30
4.2 Odchod z dětského domova.....	30
4.3 Následná péče	31
5 ZÁCHRANNÁ SÍŤ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PO ODCHODU.....	33
5.1 Uvedení jedince do pracovní činnosti.....	33
5.2 Problematika bydlení	33

5.2.1	Dům na půl cesty	34
5.2.2	Azylové domy	34
5.2.3	Chráněné bydlení	35
5.2.4	Samostatné bydlení	36
5.3	Podpora a projekty neziskových organizací	36
5.3.1	Tilia – projekt Slunce.....	37
5.3.2	Liga otevřených mužů, Múzy dětem – Projekt Patron	37
PRAKTICKÁ ČÁST		39
6	PRŮZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	39
6.1	Vymezení cíle	39
6.2	Vymezení úkolů.....	39
6.3	Průzkumné otázky.....	39
6.4	Metodika výzkumu	40
6.5	Charakteristika místa šetření.....	40
6.6	Popis zkoumaného vzorku	41
6.7	Realizace průzkumu.....	42
6.8	Kazuistika – Ivana 21 let	42
6.9	Kazuistika – Tobiáš 19 let	45
6.10	Kazuistika – Miroslav 17 let.....	48
6.11	Kazuistika – Berenika 18 let.....	51
6.12	Shrnutí průzkumného šetření a návrh možných řešení	53
ZÁVĚR		58
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....		61
SEZNAM ZKRATEK		65
SEZNAM PŘÍLOH.....		66

ÚVOD

V naší společnosti vzrůstá každým dnem počet dětí a mladistvých, jež přichází do orgánů ústavní a ochranné výchovy. Tyto děti přicházejí z rodiny do instituce, ať již na vlastní žádost, na doporučení odborných pracovníků nebo na žádost ostatních členů rodiny. Nutné odloučení nastává v tomto případě pro ochranu odloučeného (v našem případě dítěte, nezletilého) před sociálně-patologickým prostředím rodiny. Dítě je tak umístěno do ústavu nebo dětského centra. Další možností odloučení může být také převýchova nebo trest za jednání, které je v rozporu se zákonem. Děti a mladiství pak bývají uzavřeni do výchovného ústavu či vezení. Délka odloučení může být různá. Je pravděpodobná hypotéza, že čím déle odloučení trvá, tím je návrat odloučeného (dítěte) do rodiny či běžného života složitější. O to intenzivnější by měly probíhat přípravy na návrat do společnosti z dané instituce.

Dospělí jedinci, co opouštějí tyto orgány a měli by být schopni samostatného života ve zdravém prostředí, se bohužel kvůli nedostatku prostředků či vůle často dostávají do negativního vlivu původní rodiny či jiných skupin a mohou se unáhlit k trestným činům nebo závislostnímu chování. Tato cesta je pro ně zdánlivě nejjednodušší a případnou pomoc nejsou schopni využít.

Autorka práce má k tématu blízký vztah, jelikož pracuje v dětském domově, ve kterém je v nynější době v procesu odchodu z instituce zahrnut větší počet mladistvých. Toto téma je důležité, jak pro samotné aktéry, v nichž jsou zahrnuti mladiství i pracovníci daných institucí, tak i pro celou společnost, které má v této oblasti nedostatečné informace.

Cílem předložené práce je nastínění problematiky v oblasti ústavní a ochranné výchovy a pojednání o možnostech jedinců po odchodu z dětského domova pomocí empirického, kvalitativního výzkumu.

Celá práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické.

Teoretická část práce se dále člení na pět kapitol. První kapitola práce pojednává o základních principech ústavní a ochranné výchovy s předběžným opatřením procesu.

Druhá kapitola nám nastiňuje možná zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu se zahrnutím kojeneckých ústavů, dětských domovů pro děti do 3 let a dětských center, jež spadají pod ministerstvo zdravotnictví. Také nám ukazuje zařízení pod ministerstvem práce a sociálních věcí, kam spadá zařízení pro děti vyžadující okamžitou péči a domov pro děti se zdravotním postižením a dále školské ústavní zařízení, kam zahrnujeme diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Třetí kapitola bude věnována dětskému domovu jako samotné organizaci. Popsána jsou zde práva a povinnosti dítěte a také stádium dosažení plnoletosti. Čtvrtá a pátá kapitola jsou pro teoretickou část stěžejní. Analyzují proces odchodu dítěte ze zařízení od přípravy až po následnou péči a možnosti pomoci, jež jsou jedinci nabízeni po dobu jeho pobytu v zařízení i po jeho následném odchodu.

Pro komplexní utvoření práce je přítomna praktická část, ve které se pracuje s rozhovory jedinců, jež odchází z dětského domova v Novém Strašecí a také s kazuistikou, jež nastiňuje konkrétní problematiku práce v praxi.

Celkové informace z práce mohou poskytnout náhled do problematiky dnešní ústavní a ochranné péče v ČR a napomoci pracovníkům dětských domovů i veřejnosti, zajímající se o dané téma, pochopit princip procesu, při němž děti opouštějí dětský domov a vybírají si vhodnou volbu cesty k samostatnému a zdravému žití ve společnosti.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚSTAVNÍ A OCHRANNÁ VÝCHOVA V ČR

1.1 Předběžné opatření

Predběžné opatření (dále jen „PO“) slouží k ochraně práv dítěte a zajištění jeho bezpečí. Pokud nastane situace, kdy se dítě ocitne bez jakékoli péče nebo je jeho vývoj nepříznivý, ohrožený nebo narušený, nařizuje předseda senátu predběžné opatření. Toto opatření je na dobu nezbytně nutnou, kdy je dítě umístěno do vhodného prostředí. Vhodným prostředím je výchovné prostředí u osoby nebo v zařízení, které zajistí dítěti řádnou péči s ohledem na jeho stav, a to jak fyzický, tak psychický.

Je možné ho nařídít jen na návrh sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“). O návrhu na predběžné opatření rozhoduje soud, nejpozději do čtyřadvaceti hodin od jeho podání. PO trvá po dobu jednoho měsíce, soud ho může opakovaně prodloužit na dobu jednoho měsíce, tak aby celková doba PO nepřesáhla dobu šest měsíců. Návrh na zrušení PO může soudu navrhnout rodič nezletilého, OSPOD nebo v případě nemá-li nezletilý zákonného zástupce opatrovník, kterého mu přidělí soud (Zákon č. 292/2013Sb., § 452 – § 462, o zvláštních řízeních soudních).

1.2 Ústavní výchova

Ústavní výchova slouží preventivně výchovným účelům, zajišťuje každému dítěti právo na výchovu a vzdělání, vytváří podmínky podporující jeho sebedůvěru, rozvíjí jeho citovou stránku, jeho osobnost a umožňuje dítěti aktivní účast ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu jeho plného harmonického rozvoje a s ohledem na jeho věk a potřeby.

Ústavní výchova (dále jen „UV“) je upravena zákonem č. 109/2002 Sb. Jedná se o výchovné opatření, které nařídí soud. Soud může nařídít ústavní výchovu (podle § 45 zákona o rodině) v případě, že je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně

narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit. Soud v rozhodnutí označí zařízení, do kterého má být dítě umístěno. Přihlíží k zájmům dítěte a k vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Soud dbá na umístění dítěte co nejbližší bydlišti rodičů nebo osob jiných blízkých. To platí i tehdy, rozhoduje-li soud o přemístění dítěte do jiného zařízení pro ústavní výchovu a ochranou výchovu (§ 971 občanského zákoníku).

Před zařazením dítěte do institucionální výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchova nemůže být zajištěna náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Tyto varianty umístění dítěte mají přednost před ústavní výchovou. Na prvním místě je vždy biologická rodina, druhou možností je rodina náhradní příbuzná nebo dítěti blízká. Tyto možnosti dítě nejméně zasáhnou, jedná se zde stále o prostředí a lidi, které dítě zná. Třetí možností je rodina zprostředkovaná úředně. Teprve poslední možností je institucionální (ústavní) péče.

Podle zákona č. 89/2012 Sb., § 971, odst. 4 soud v rozhodnutí, kterým nařizuje ústavní výchovu, označí zařízení, do kterého má být dítě umístěno. Pokud je však ústavní výchova, která je krajním výchovným opatřením, nařízena, měla by trvat jen po dobu nezbytně nutnou.

Podle § 972 občanského zákoníku je možno ÚV nařídit na dobu trvání tří let. Jestliže důvody pro nařízení ústavní výchovy i nadále trvají, lze ji před ukončením 3 let prodloužit. Prodlužovat se může opakovaně, vždy však na délku nejdéle tří let. Při nařízení ústavní výchovy je soud povinen nejméně jednou za 6 měsíců přezkoumat, zda trvají důvody pro nařízení tohoto opatření. Pokud pominou důvody na ÚV nebo je možno zařídit dítěti jinou výchovu, soud ÚV zruší a rozhodne, komu bude dítě svěřeno do péče.

Ústavní výchova obvykle končí dosažením zletilosti, dál trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel. Z důležitých důvodů však soud může prodloužit až do 19 let.

1.3 Ochranná výchova

Děti mladší patnácti let nejsou ještě trestně odpovědné. Dopustí-li se dítě činu jinak trestnému, učiní soud pro mládež tzv. opatření (§ 92 zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Jednou z možností je uložení ochranné výchovy. Hlavním cílem ochranné výchovy je prevence, izolace a resocializace mladistvého, které se dopustilo společensky nebezpečného činu.

Ochranná výchova (dále jen „OV“) je definována v zákonu č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Je tedy určena mladistvým, kteří vykazují známky protiprávního jednání. Bývá uložena rozhodnutím soudu na základě občansko-právního nebo trestního řízení.

V občansko-právním řízení je uložena dítěti, které dovršilo dvanácti let. V trestním řízení je pak uložena mladistvým od patnácti let do osmnácti let.

Podle § 23 zákona č. 109/2002 Sb. Může být ochranná výchova přeměněna na ústavní. Rozdíl mezi těmito dvěma formami výchovy je v omezeních a přísnosti výchovy jedinců. Změna může být provedena za předpokladu, že převýchova mladistvého byla natolik úspěšná, že i bez omezení se bude chovat řádným způsobem. Mladistvému může být uložen dohled probačního úředníka. Pokud se mladiství nebude chovat podle očekávání, může mu být ochranná výchova opět nařízena.

Délka OV potrvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel. Nejdéle však do dovršení osmnáctého roku mladistvého. Tato opatření lze uložit jen po dobu tří let.

2 ZAŘÍZENÍ PRO ÚSTAVNÍ A OCHRANOU VÝCHOVU

Systém zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy je upraven zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

Účelem zařízení je dle § 1 zákona č. 109/2002 Sb. zajišťovat dítěti na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho vývoje, výchovy a vzdělávání. Přitom má zařízení spolupracovat s rodinou dítěte a poskytnout jí pomoc při zajišťování záležitostí týkajících se dítěte, dále také rodinnou terapii a nácvik rodičovských 18 dovedností, které jsou nezbytné pro výchovu v rodině (Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů).

Dle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, musí být v těchto zařízeních zajištěno základní právo dítěte na výchovu a vzdělání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, vytvořeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti.

Podle Matouška (1999) lze shrnout tři základní funkce ústavů:

1. *„Podpora a péče je funkce, která je v popředí ústavů, které poskytují náhradu za nefunkční nebo chybějící rodinu. V zařízeních je poskytováno chybějící zázemí či péče, bez nichž se dítě (klient) nemůže obejít. Kdyby ústavy neexistovaly, byly by kvalita životů klientů nízká, někteří by nebyly schopni v běžných podmínkách přežít.*
2. *Léčba, výchova a resocializace je funkce, která je v popředí nemocnic, léčebných a rehabilitačních ústavů, v zařízeních pro rizikovou mládež, v zařízeních pro propuštěné vězně apod. Společným znakem pro tuto funkci je*

úsilí o změnu stavu. Předpokládá se, že klient opustí ústav v lepším stavu, než v jakém do něj přišel.

- 3. Omezení, vyloučení a represe je funkce, která je v popředí ve věznicích, psychiatrických zařízeních s nedobrovolnými pobyty apod. Kdyby daná zařízení neexistovala, společnost by byla ohrožena kriminálními osobami apod.“*

Každý ústav je nositelem všech tří funkcí. Některé funkce jsou ihned zřejmé, některé jsou naopak skryté. (Matoušek, 1999, s. 22).

Hlavním cílem a účelem zařízení ústavní péče je předcházet dalšímu vzniku a rozvoji negativních projevů chování dětí. Zmírnit nebo úplně odstranit příčiny a důsledky již vzniklých poruch chování a zajistit zdravý vývoj osobnosti.

V zařízeních ÚV a OV probíhá celodenní péče o děti. Pokud jsou zde umístěny děti se závažnými poruchami chování a děti z těchto důvodů nemohou plnit povinnou školní docházku, je při těchto zařízeních zřízena i škola s odpovídajícími vzdělávacími programy, kterou děti navštěvují.

Základní organizační jednotkou pro práci s dětmi v těchto zařízeních je rodinná skupina (v dětském domově) či výchovná skupina (v diagnostickém a výchovném ústavu). Rodinnou skupinu v DD tvoří 6–8 dětí, v DDŠ pak 5–8 dětí. Výchovnou skupinu v DÚ tvoří 4–8 dětí, ve VÚ 5–8 dětí. Děti jsou do skupin zařazovány podle jejich výchovných, vzdělávacích a zdravotních potřeb. Skupiny jsou zpravidla různého věku a pohlaví. V případě sourozenců, bývají děti zařazovány do stejné skupiny. Výjimečně, především z výchovných důvodů, mohou být sourozenci zařazováni do různých skupin (Zákon č. 109/2002 Sb., § 4).

Systém ústavní výchovy je v ČR rozdělen do několika státních resortů. Jednotlivé resorty pracují nezávisle na sobě. Každý resort vnímá klienta (dítě) jinak. Ministerstvo zdravotnictví jako pacienta, který se musí chránit především po zdravotní stránce. Ministerstvo zdravotnictví se snaží o zlepšení jeho celkové situace. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy bere dítě jako žáka, kterého je potřeba především vzdělávat a vychovávat (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 60).

Podle Foldy (2009) se ukazuje tato roztržitost jako zásadní překážkou pro zkvalitňování celého systému ústavní péče. Mnohdy jsou nejasně vymezené kompetence nebo naopak dochází k překrývání kompetencí, které vedou k situacím, kdy instituce nejsou schopné adekvátně a rychle řešit situace, které mají poté přímý negativní vliv na jedince.

2.1 Systém zařízení pod ministerstvem zdravotnictví

Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, upravuje činnosti kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do věku 3 let věku (Folda, 2009, s. 11).

Systém zařízení se člení na:

- **Kojenecké ústavy, dětská centra**

Bývalé kojenecké ústavy jsou dnes již zpravidla nazývány jako dětská centra. Dětská centra jsou zařízení, která poskytují komplexní interdisciplinární péči dětem, jakkoli ohroženým ve svém vývoji, včetně pomoci jejich rodinám (Schneiberg, 2011, s. 137). Tato zařízení se snaží, v mezích kolektivní péče o děti, zajistit dětem co nejlepší podmínky pro jejich vývoj. Dětské centrum poskytuje pediatrickou, neurologickou, léčebně rehabilitační, psychologickou, výchovnou, sociální a další péči.

- **Dětské domovy pro děti od 0 do 3 let věku**

V tomto zařízení se poskytují zdravotní služby a zaopatření dětem zpravidla do tří let věku, které nemohou vyrůstat v rodinném prostředí. Jedná se především o děti týrané, zanedbávané, zneužívané a ohrožené sociálním prostředím nebo o děti se zdravotním postižením. Zaopatřením se rozumí stravování, ubytování, ošacení a výchovná činnost. Mohou také poskytovat služby ženám v průběhu těhotenství, pokud je jejich situace nepříznivá a jejich zdraví je tím ohroženo (Zákon č. 372/2011 Sb., § 43, o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování).

2.2 Systém zařízení pod ministerstvem práce a sociálních věcí

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů, vedle činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí upravuje také činnost pro výkon pěstounské péče a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (Folda, 2009, s. 11).

Systém zařízení se člení na:

- **Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc**

Jedná se o zařízení určené pro děti od narození do osmnácti let věku. Poskytuje ochranu dětem, které se ocitly bez péče přiměřené jejich věku nebo bez jakékoli péče, jejichž život, zdraví či nepříznivý vývoj nebo výkon základních práv jsou vážně ohroženy. Dále pro děti tělesně či duševně týrané nebo zneužívané. Právní úprava občanského zákoníku v § 971 odst. 2 říká, že v závažných případech, kdy nejsou rodiče schopni zabezpečit výchovu dětí, svěří soud dítě na přechodnou dobu do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Ochrana a pomoc dětem spočívá v uspokojování základních životních potřeb, ubytování, zajištění zdravotní péče a psychologické či jiné odborné péče.

Děti jsou umístěny do zařízení na základě soudního rozhodnutí, žádosti OSPOD, žádosti zákonného zástupce dítěte či na základě samotné žádosti dítěte. Délka pobytu je omezena na tři měsíce, pokud to zájem dítěte vyžaduje, může být prodloužena na maximální délku dvanáct měsíců (Zákon č. 359/1999 Sb., § 42, o sociálně-právní ochraně dětí).

- **Domov pro osoby (děti) se zdravotním postižením**

Jedná se o poskytování sociální služby, kde podle zákona č. 108/2006 Sb. § 48 může být v domově pro osoby se zdravotním postižením vykonávána ústavní výchova nebo předběžné opatření soudu.

Jsou zde umístovány děti, které mají sníženou soběstačnost a jejich zdravotní handicap vyžaduje pravidelnou odbornou péči a pomoc jiné fyzické osoby, která nemůže být z různých důvodů poskytnuta v domácí péči.

2.3 Systém školských ústavních zařízení

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, upravuje činnost diagnostických ústavů, dětských domovů, dětských domovů se školou a výchovných ústavů (Folda, 2009, s. 11).

Ve školských zařízeních pro ÚV a OV musí být zajištěno základní právo dítěte na výchovu a vzdělání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách. Dále musí být vytvářeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjí jeho citovou stránku a umožňují mu aktivní účast ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti, s ohledem na potřeby jeho věku (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 93).

V zařízeních je zajišťován celoroční nepřetržitý provoz. Dozor nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní a ochranné výchovy zajišťuje okresní státní zastupitelství.

Školská ústavní zařízení spolupracují s orgánem sociálně-právní ochrany dítěte v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte (dále jen „IPOD“).

2.3.1 Diagnostický ústav

Diagnostický ústav zařizuje komplexní vyšetření na základě jeho výsledků, umisťuje děti do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů. Úkolem je najít pro dítě optimální řešení.

Diagnostický ústav plní podle potřeb dítěte úkoly:

- *„diagnostické, spočívající ve vyšetření úrovně dítěte formou pedagogických a psychologických činností,*
- *vzdělávací, kde se zjišťuje úroveň dosažených znalostí a dovedností, stanovují a realizují se specifické vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje osobnosti dítěte přiměřeného jeho věku, individuálním předpokladům a možností,*

- *terapeutické, které prostřednictvím pedagogických a psychologických činností směřují k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte,*
- *výchovné a sociální, vztahující se k osobnosti dítěte, k jeho rodinné situaci a nezbytně sociálně-právní ochraně, podle potřeby zprostředkovává zdravotní vyšetření dítěte,*
- *organizační, souvisí s umístováním dětí do návazných zařízení v územním obvodu DÚ vymezeném ministerstvem školství, popřípadě i mimo územní obvod,*
- *koordinační, směřující k prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních zařízení, k ověřování jejich účelnosti a sjednocení součinnosti s orgány státní správy a dalšími osobami, které se zabývají péčí o děti“ (Zákon č. 109/2002 Sb., § 5, odst. 2),*
- *záchytné, poskytuje nutnou péči dětem s ÚV a OV, které jsou zadrženy na útěku*
- *koncepční, vypracovává pro ministerstvo návrhy potřebných změn u zařízení umístěných ve svém územním obvodu (Slomek, 2010, s. 45).*

Na základě komplexního vyšetření, kterého je součástí diagnostická, vzdělávací, terapeutická, výchovná a sociální činnost, se zpracovává diagnostická zpráva. Součástí této zprávy je návrh specificky výchovných a vzdělávacích potřeb dítěte – program rozvoje osobnosti (dále jen „PROD“). Zařízení zajišťuje, že je PROD implementován do programů a činností s dětmi a je živým nástrojem péče o dítě. S obsahem PRODU je dítě seznámeno a může se k němu vyjádřit.

Pobyt svěřence trvá zpravidla 8 týdnů, v odůvodněných případech je svěřenec umístěn DÚ do dětského domova nebo výchovného ústavu administrativně bez předchozího pobytu v diagnostickém ústavu (Jedlička, 2004, s. 309).

Podle zákona č. 109/2002 Sb., § 5 odst. 11 DÚ při přemístování dítěte do jiného zařízení, předává komplexní diagnostickou zprávu s programem rozvoje osobnosti dítěte (dále jen „PROD“), pravomocné rozhodnutí soudu, školní dokumentaci a osobní věci dítěte a další jeho dokumentaci (rodný list, občanský průkaz, pas, kartičku pojištěnce, lékařskou zprávu, očkovací průkaz a další.) Všechny tyto dokumenty odevzdá orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo osoba odpovědná za výchovu při

nástupu do diagnostického ústavu. Snahou je umístit dítě co nejbližší bydlišti osobám odpovědných za výchovu, nebo zákonným zástupcům.

Členění diagnostických ústavů:

- dětský diagnostický ústav (DDÚ) – pro děti od 3 let do ukončení povinné školní docházky, tedy převážně 15 roku života. Tyto ústavy jsou koedukované, jsou zde společně chlapci a dívky. V ČR je 8 DDÚ.
- diagnostický ústav pro mládež – od ukončené povinné školní docházky do 18 let (ve výjimečných případech do 19let). Tyto ústavy jsou již pohlavně rozdělené. V ČR jsou 4 (Slomek, 2010, s. 47).

2.3.2 Dětský domov

Dětský domov (DD) pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Do dětského domova jsou umísťovány děti ve věku zpravidla od tří do osmnácti let. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí DD. Rovněž se zde umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi (Zákon č. 109/2002 Sb., § 12). Dítě může být do DD umístěno bez předchozího pobytu v diagnostickém ústavu.

Podle Jedličky zajišťuje výkon ústavní výchovy svěřencům, kteří nemají vážné poruchy chování. Dětský domov má za úkol se co nejvíce přiblížit a přizpůsobit zvyklostem běžné rodiny, jak v denním režimu, v systému komunikace, tak v hospodaření se svěřenými prostředky.

2.3.3 Dětský domov se školou

Dětský domov se školou (dále jen „DDŠ“) zajišťuje péči o dítě s nařízenou ÚV, mají-li závažné poruchy chování nebo které vyžadují výchovně léčebnou péči nebo pro děti s uloženou OV. Rovněž se zde umísťují nezletilé matky, jejichž děti nemohou být vzdělávány ve škole, která není součástí dětského domova se školou (Zákon č. 109/2002 Sb., § 13).

Podle Slomka (2010) jsou do DDS umístovány zpravidla děti od šesti let do ukončení povinné školní docházky (15 let). Pokud v průběhu školní docházky pominou důvody pro zařazení dítěte do školy zřízené přímo v dětském domově, je zařazeno do školy, která není součástí DDS. Jestliže u dítěte po ukončení povinné školní docházky pokračují závažné poruchy chování a nelze se vzdělávat na střední škole mimo zařízení nebo nezačne pracovat, je dítě přerazeno do výchovného ústavu.

2.3.4 Výchovný ústav

„Výchovný ústav (dále jen „VÚ“) pečuje o děti starší patnácti let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.“ (Zákon č. 109/2002 Sb., § 14). Do VÚ mohou být zařazeny už i děti starší dvanácti let, mají-li uloženu ochranou výchovu a v jejich chování se projevují závažné, většinou extrémní, poruchy chování a dítě nemůže být umístěno do dětského domova se školou.

Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s ústavní výchovou, ochranou výchovou, pro nezletilé matky a jejich děti a pro děti, které vyžadují speciální výchovně-léčebnou péči. Pokud není VÚ zřízen odděleně, využívá zařízení oddělených výchovných skupin v rámci ústavu.

3 DĚTSKÝ DOMOV A MLADISTVÍ

3.1 Systém fungování v dětském domově

Dětské domovy zřizují kraje a ministerstva, avšak zřizovateli mohou být i soukromé subjekty. Dozor nad institucí provádí okresní státní zastupitelství, k jehož obvodu daná instituce náleží.

Zařízení vede povinnou dokumentaci, ve které nalezneme: vnitřní řád, roční plán výchovně vzdělávací činnosti, týdenní programy výchovně vzdělávací činnosti, jednací protokol, osobní dokumentaci dětí včetně záznamů, knihu denní evidence, knihu úředních a ostatních návštěv (Zákon č. 109/2002 Sb., § 34).

Hlavním cílem DD je příprava dítěte na život po odchodu z ústavní výchovy, pro jeho následující působení ve společnosti.

3.1.1 Organizace dne

Organizace dne neboli denní režim vychází z vnitřního řádu každého zařízení. Ten upravuje nejen jakési orientační hodinové rozdělení běžného všedního, ale i víkendového, svátečního či prázdninového dne a organizaci volného času dětí. Stanovuje podmínky, za kterých děti mohou se svým časem libovolně nakládat. Děje se tak proto, aby byla zachována co největší jednotnost v přístupu pedagogů k dětem alespoň v těch nejzákladnějších záležitostech (Burešová, 2008, s. 52).

Režimy, které jsou uvedeny ve vnitřním řádu, jsou pouze orientační a je možné je podle potřeby obměňovat. Za organizaci dne zodpovídá službu vykonávající vychovatel, který respektuje zdravý životní styl, výchovná opatření a obecně platné normy při výchově dětí a mládeže. Pedagogičtí pracovníci mají v kompetenci například upravovat aktuální čas večerky, kdy samozřejmě přihlíží k věku a chování dítěte a také programu na další den. Trvalejší změny v režimu dne jsou vždy projednávány s ředitelem zařízení.

Výuka a vzdělávací činnosti naplňují značnou část dne. Děti jsou vzdělávány ve školách, které nejsou součástí zařízení. Jsou však v blízké vzdálenosti od dětského domova. V případě specifických potřeb je vzdělání zajištěno ve speciálních školách zřízených podle §16 odst. 9 školského zákona. Po dokončení povinné školní docházky je k přípravě na budoucí povolání pro děti zvolen typ školy podle jejich zájmu a schopností. Matoušek (1999, s. 105) uvádí, že: „*Jsou-li klienti schopni dojíždět za výukou jinam, je to lepší, nepřicházejí o styk s reálným vnějším světem a oslabují se jejich vazby na umělý svět ústavní.*“ Potíže však někdy nastávají s přijetím ústavních dětí těmi neústavními. Školní příprava probíhá v odpoledních hodinách v příslušných rodinných skupinách v souladu.

V rámci jednotlivých rodinných skupin probíhají výchovné činnosti, které vychází z plánů dětského domova a týdenních plánů rodinných skupin. Do činností jsou řazeny cíle vytvořené na základě programu rozvoje osobnosti dítěte. (vnitřní řád DD Unhošť, 2017, s. 7). „*Činnosti jsou především zaměřené na samostatnost dětí v osobním životě, na schopnost aktivně se zapojovat do společenského života, schopnost autoregulace a sebeovládání, vytvoření si pracovních návyků, emocionální vyrovnanost dětí a úspěšné dokončení vzdělání*“ (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 117).

Zájmová činnost dětí je nedílnou součástí dne. Prioritní je integrace dětí do společnosti a navazování dalších sociálních vazeb mimo DD. Děti navštěvují dle svých schopností a zájmů kroužky, které nabízejí školy, základní umělecké školy či zájmové organizace (vnitřní řád DD Nové Strašecí, 2016, s. 4). Pracovníci DD dbají na pravidelnou docházku do zájmových aktivit a vedou tak děti nenásilnou formou k zodpovědnosti (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 120).

Nedílnou součástí jsou také činnosti spojené s prevencí sociálně patologických jevů. Děti v těchto zařízeních patří k ohrožené skupině, většina z nich se již setkala před vstupem do DD s rizikovým chováním. Proto je důležitá primární a sekundární prevence, založená na otevřeném vztahu pedagogických i nepedagogických zaměstnanců celého zařízení. Důraz je kladen především na předcházení rizikového chování (kouření, zneužívání návykových látek, krádeže, sebepoškozování aj.) nabídkou širokého spektra volnočasových aktivit, osvětou, vyhledáváním nežádoucích jevů a jejich řešení v zárodku (vnitřní řád DD NS, 2016, s. 3).

Tuto činnost provádějí speciální pedagogové zařízení nebo lze využít externí odbornou pomoc psychologů, psychiatrů, Policie ČR, mediační služby atd.

3.1.2 Odborní pracovníci

- **Pedagogičtí pracovníci**

Dle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících je pedagogickým pracovníkem ten, kdo koná přímou vyučovací, výchovnou, speciálně-pedagogickou nebo pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného. Pedagogický pracovník musí být podle § 3 zákona č. 563/2004 Sb. plně způsobilý k právním úkonům, je bezúhonný, má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost a prokázal znalost českého jazyka. Dále musí podle § 18 zákona č. 109/2002 Sb. splňovat předpoklad psychické způsobilost, která se zajišťuje psychologickým vyšetřením., které musí být provedeno ještě před nástupem do zařízení.

V zařízeních DD lze členit pedagogické pracovníky na vedoucí vychovatele, vychovatele a asistenty pedagoga.

- **Vychovatel**

Výchovu v ústavních institucích vykonávají vychovatelé, jejichž náplní hlavní činnosti je výchova, vzdělávání, diagnostika dětí, různé druhy terapií a možná reedukace a resocializace dětí a mládeže. Tito svěřenci mají často sociální problémy a jsou obtížněji vychovatelní. Méně neopomenutelnou činností, kterou mají vychovatelé v náplni práce, jsou činnosti spojené se sebeobsluhou každého dne a dalšími běžnými činnostmi, jako jsou starost a péče o děti. Vychovatelé také udržují dohled nad dětmi a mládeží s ohledem na jejich osobnost a individuální potřeby (Sekera, 2009, s. 38).

Podle Bendla (2015) by měl vychovatel ovlivňovat volný čas dětí. Je důležité poskytnout dětem prostor pro odpočinek, pohybovou aktivitu, přiměřenou zábavu a rozvoj jeho zájmů.

Vychovatelé by v těchto organizacích měli především upevňovat v dětech pocity důvěry a budovat jejich sociální prostředí pro budoucí úspěch v životě. Mezi potřebné

vlastnosti můžeme dále zahrnovat: vlídnost, trpělivost, empatii a důslednost při vykonávání svých pracovních povinností.

Z. Rieger (2009, s. 30–31) popisuje osobnost vychovatele jako průvodce, který provází dítě po celou dobu odloučení.

Vyzdvihnout ze skupiny vychovatelů můžeme vedoucího vychovatele, který řídí vychovatele rodinných skupin a zodpovídá za výchovný úsek.

- **Asistent pedagoga**

Přímá pedagogická činnost asistentů pedagoga spočívá v pomocných výchovných pracích, které jsou zaměřené na zkvalitňování společenského chování a vytváření pracovních, hygienických a jiných návyků (Zákon č. 563/2004 Sb., § 20).

Asistenti pedagoga převážně zajišťují chod organizace v nočních hodinách, kdy dohlížejí na klid a pořádek rodinných skupin a vhodně reagují na vzniklé konfliktní situace (Sekera, 2009, s. 74).

Asistenti jsou přímo podřízeni vychovatelům rodinných skupin.

- **Nepedagogičtí pracovníci**

Nepedagogickým pracovníkem se rozumí zaměstnanec, který vykonává na pracovišti jinou než pedagogickou činnost a splňuje dané kvalifikační předpoklady a požadavky. Pracovník musí být bezúhonný, což se dokazuje výpisem z rejstříku trestu. K těmto pracovníkům patří např. účetní, kuchařky, údržbáři, uklízečky a sociální pracovníce.

- **Sociální pracovníce**

Sociální pracovník je důležitou součástí organizace. Je přítomen u přijímání dětí do zařízení, kdy přebírá veškerou dokumentaci dítěte. Jedná s osobami odpovědnými za výchovu dětí, přebírá a zakládá veškeré dokumenty, které dále poskytuje vychovatelům a zákonným zástupcům. Při odchodu ze zařízení předává veškeré dokumenty (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 104).

3.2 Práva a povinnosti dětí a mladistvých

Práva a povinnosti dětí jsou jasně stanoveny zákonem č.109/2002 Sb., který určuje dané oblasti s ohledem na pobyt dětí v dané organizaci.

U dětí s nařízenou ústavní výchovou vnímáme práva z mnoha pohledů. Z pohledu uspokojení osobní stránky dítěte vyčleňujeme právo na zajištění plného přímého zaopatření, právo na respektování lidské důstojnosti a právo na svobodu náboženství či svůj vlastní názor.

Dále zákon zahrnuje práva dětí týkající se přímo umístění v organizaci. Například právo na společné umístění se svými sourozenci, pokud tomu nebrání okolnosti silně negativních vztahů či narušený vývoj jedince, a taktéž na možnost styku s původní rodinou je-li to možné. Dále právo na rozvíjení tělesných, duševních a citových schopností a sociálních dovedností, na vytváření podmínek pro dosažení vzdělání a pro přípravu na povolání v souladu s jeho schopnostmi, nadáním a potřebami.

Děti mají také právo na umožnění společných rad se svým obhájcem a spoluprací s pedagogickými pracovníky, ředitelem instituce a dalším příslušným orgánem k přednesu možných stížností a problémů. V neposlední řadě mají právo samostatně vycházet ze zařízení za účelem vycházky, pokud jsou starší sedmi let a právo na podporu a pomoc po ukončení pobytu v zařízení.

Mezi povinnosti dítěte s nařízenou ústavní výchovou patří především dodržování pořádku, kázně a plnění pokynů a příkazů zaměstnanců zařízení. Také nepoškozovat cizí majetek a jednat slušně s osobami, se kterými přichází jedinec do styku. Mezi povinnosti patří i poskytnutí osobních dokumentů řediteli a dodržení předpisů k ochraně bezpečnosti a zdraví. Na pokyn ředitele se dítě musí podrobit zkouškám zjišťující výskyt návykových látek u jedince a odevzdání předmětů ohrožující bezpečnost a zdraví.

Při neplnění povinností či porušení vnitřního řádu může být dítěti odňato kladné opatření, sníženo kapesné, omezeno trávení volného času či zakázány návštěvy s výjimkou osob odpovědných za výchovu (Zákon č. 109/2002 Sb., § 20).

3.3 Plnoletost v dětském domově

Plnoletost neboli zletilost je důležitým milníkem v životě každého člověka. „*Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabyvá dovršením osmnáctého roku věku*“ (Zákon č. 89/2012 Sb., § 30, občanský zákoník).

Pokud se mladiství rozhodne zůstat v dětském domově i po dovršení osmnácti let a ukončení ústavní výchovy, je mezi ním a zařízením sjednána smlouva. Jedná se o smlouvu o setrvání v péči dětského domova do ukončení příprav na jeho budoucí povolání. Ve smlouvě jsou sjednány podmínky. Ty, zletilá nezaopatřená osoba dodržuje a zavazuje se k jejich plnění. Jde o dodržování vnitřního řádu, respektování pokynů ředitele, pedagogických i nepedagogických pracovníků.

Podle R. Plaché je půl roku před dovršením osmnácti let navrhována nezletilému možnost podepsání smlouvy o setrvání. Dospívající je upozorněn na výhody setrvání v péči dětského domova. Těmito výhodami jsou nadále materiální zázemí a vytvoření podmínek pro zdárné dokončení studia. Jsou mu však nastíněny i nebezpečí předčasného odchodu v podobě nedokončeného studia (In: Burešová a kol., 2008, s. 70).

Zavedením termínu nezaopatřená osoba se tyto osoby odlišují od dětí, kterým je v zařízení péče poskytována na základě soudního rozhodnutí. Nezaopatřená osoba na rozdíl od dětí pobývá v zařízení dobrovolně (Zákon č. 109/2002 Sb., 2005 Sb.).

Podle zákona č. 109/2002 Sb., § 24 odst. 4: „*Ředitel zařízení uzavře smlouvu o prodlouženém pobytu v zařízení podle § 2 odst. 6 s nezaopatřenou osobou, připravuje-li se tato osoba soustavně na budoucí povolání i po dosažení zletilosti, a to na základě její žádosti, a pokud nebude překročena výše povoleného počtu dětí uvedená ve školském rejstříku.*“

Zařízení poskytuje plné přímé zaopatření nezletilým osobám. Toto zaopatření může také poskytovat zletilé nezaopatřené osobě, která ukončila výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Tato osoba se musí nadále připravovat na budoucí povolání, nejdéle však do šestadvaceti let věku. Podmínky zaopatření jsou sjednané ve smlouvě mezi nezaopatřenou osobou a daným zařízením.

Plné přímé zaopatření je podle zákona č. 109/2002 Sb., § 2, odst. 7:

- *„stravování, ubytování, ošacení*
- *učební potřeby a pomůcky*
- *úhrada nezbytně nutných nákladů na vzdělávání*
- *úhrada nákladů na zdravotní péči, léčiva a zdravotnické prostředky*
- *kapesné, osobní dary a věcná pomoc při odchodu zletilých ze zařízení*
- *úhrada nákladů na dopravu do sídla školy“ (Zákon č. 109/2002 Sb., § 2).*

Pokud nezaopatřená osoba závažným způsobem porušuje vnitřní řád a podmínky sjednané ve smlouvě, je o této skutečnosti písemně obeznámena a upozorněna na možné ukončení smlouvy. V případě opakovaného porušování pravidel a řádu je pobyt nezaopatřené zletilé osoby ukončen. K ukončení pobytu dochází také v případě, kdy je předčasně ukončeno studium nebo když je osoba ze studia vyloučena.

4 ODCHOD MLADISTVÍCH Z DĚTSKÉHO DOMOVA

Jedním ze základních cílů dětského domova je připravit dítě a mladistvého na samostatný život, který následuje po odchodu z instituce. Úspěšnost odchodu závisí na prostředí, do kterého se jedinec po odchodu dostane, na dostupnosti práce a bydlení a na vlivu sociálních služeb a vlivu rodiny. Tyto faktory pak pomáhají ke kladnému začlenění do společnosti.

Proces odchodu můžeme dělit dle Běhounkové na tři fáze. První fází je tvorba plánu podpory a péče. S tímto plánem je mladiství podrobně seznámen, zároveň se aktivně podílí na jeho hodnocení a stanovování dalších cílů. Druhou fází je přidělení klíčového pracovníka, který jedince provází při pobytu a je mu nápomocen k naplňování jeho potřeb, zájmů a cílů. V dětském domově se jedná o vychovatele rodinné skupiny. Nejpozději půl roku před odchodem jedince z instituce probíhá případová konference, kde se řeší budoucí samostatný život dítěte. V závěru fáze probíhá rituál loučení. Třetí fází se soustředí na terapeutickou pomoc jedinci po odchodu ze zařízení (Běhounková, 2012, s. 155–156).

4.1 Příprava na odchod

K přípravě mladistvého je využit program rozvoje osobnosti dítěte (PROD). Mladiství je připravován na budoucí zaměstnání, bydlení, spravování financí, jednání s úřady, péči o zdraví, udržování sociálních kontaktů a vytvoření si nové sítě podpory a poradenství. V rodinné skupině se dále aktivně podílí na chodu domácnosti. Zapojuje se do činností jako je žehlení, vaření, nakupování potravin, péče o mladší členy rodinné skupiny.

„V zájmu přípravy na budoucí samostatný život dítěte může být v zařízení zřízena jedna nebo více samostatných bytových jednotek pro ubytování jednotlivých dětí nebo nejvýše tříčlenné skupiny dětí, které se připravují na odchod ze zařízení“ (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 155).

4.1.1 Individuální plánování

Při individuálním plánování se podílí konkrétní mladiství s dalšími aktéry, jimiž jsou orgán sociálně právní ochrany dětí, ředitel dětského domova a zástupci neziskových organizací, kurátor nebo specializovaný terénní pracovník. S těmito aktéry se jedinec v nejlepším případě seznamuje již během svého pobytu v zařízení. Plánování je průběžné během celého pobytu a dodržování plnění se kontroluje každý půl rok.

Plán by měl obsahovat osobní informace o mladistvém i s jeho kontaktem a základní informace o jeho dalších aktérech, které mu jsou nápomocny. Součástí je také jeho osobní anamnéza a budoucí priority jedince. Jsou zde stanoveny krátkodobé cíle a postupy a kontrola jejich dosažení. Plán obsahuje přehled předvídatelných rizik a vhodné reakce. V poslední řadě je stanoven další termín setkání plánujících či revize. Riziko může nastat při nedodržování závazků týkajících se plánu. Plán by dále mohl ztroskotat na nerealistické formulaci a neadekvátnímu obsahu pro daného jedince. Problémem může být i nedostatek hodnocení a případných revizí. Mladiství by neměl být při plánování pasivní a aktéři by měli do plánu zahrnovat měnící se situace v jeho životě (Matoušek, Pazlarová, 2008, s. 18).

4.2 Odchod z dětského domova

Po skončení příprav na budoucí povolání je s mladistvým ukončena smlouva o jeho pobytu v DD a nastává fáze samotného odchodu ze zařízení.

Odchod zletilého z dětského domova je ředitel zařízení povinen informovat příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností o následném propuštění z instituce, nejméně půl roku předem. Zajišťuje tím návaznost pokračující péče o jedince ve společnosti. Dále je povinen zprostředkovat mladistvému komunikaci se sociálním kurátorem. Jedinci jsou také předány i jiné kontakty, které lze využít při krizových situacích. Ve spolupráci dětského domova a orgánu sociálně právní ochrany dětí je jedinci poskytnuta poradenská pomoc se zajištěním bydlení a práce (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 156).

Přímý odchod z instituce doprovází loučení s institucí, o němž se rozhoduje alespoň tři týdny před ukončením pobytu. Toto loučení probíhá na dvou úrovních. První úroveň je loučení terapeutické, jež je uzavření individuální konzultace mezi odcházejícím a vedoucím vychovatelem. Zahrnuje i rozloučení s ředitelem a sociálním pracovníkem instituce a předáním osobních dokumentů. Druhou úroveň loučení je rituální loučení. To probíhá mezi odcházejícím a rodinnou skupinou či celou komunitou dětského domova. Obě fáze loučení vrcholí odchodem z instituce (Rieger, 2009, s. 71–72).

- **Legislativa**

Dle zákona č. 109/2000 Sb. v platném znění, dle § 24, odst. 5, písm. a, b, c, a platného nařízení vlády o stanovení výše věcné pomoci nebo peněžitého příspěvku, se příspěvek vypočítává dle různých kritérií. Dětský domov poskytuje dítěti, jemuž byl ukončen pobyt, jestliže dosáhlo zletilosti a v zařízení dobrovolně nesetrvá do ukončení přípravy na povolání, věcnou pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek. Výše pomoci je předem domluvena a stanovena dle návrhů vychovatelů na pedagogické radě, tento návrh poté schvaluje ředitel dětského domova. Věcná pomoc se podle nařízení vlády č. 460/2013 Sb. poskytuje v maximální výši 25 000 Kč, minimální výše není určena.

4.3 Následná péče

Navázání odcházejícího na spektrum služeb je důležitou součástí následné péče. Cílem následné péče je zbudování sítě podpor a nasměrování jedince na příslušné místní pomocné služby. Při poskytované pomoci je nutné dbát na respektování jednotlivce, jeho rasy, náboženství (Kruh rodiny, 2016, s. 46).

Z předešlých kapitol již víme, že sociální kurátor napomáhá dítěti odcházejícímu z instituce. O mladistvém dostává podklady od kolegů z OSPODU, kteří mají aktuální informace o dané osobě. Ti mají podle zákona č. 359/1999 Sb., § 29 povinnost nejméně 1× za půl roku navštívit dítě v zařízení. Tuto povinnost mají do dovršení osmnácti let jedince.

„Kurátor by měl tedy kontaktovat budoucí klienty v zařízeních zajišťujících ÚV a společně s odborníky v těchto zařízeních připravovat plynulý přechod klientů do života mimo tato zařízení“ (Procházka In: Gojová, 2009, s. 425).

Úkoly kurátora je pomoc a podpora klienta za účelem prevence proti asociálnímu chování a ku prospěchu jeho společenského začlenění. Spolupracuje s rodinami za účelem obnovy nebo zlepšení vzájemných vztahů. Napomáhá klientovi při kontaktování institucí při řešení bydlení, zaměstnání a materiálního zabezpečení po návratu do běžného života. Při řešení těžkých a krizových situacích může jedinec zažádat o jeho poradenskou činnost. Dále pomáhá klientovi vypracovat a dodržovat program individuálního motivačního postupu ze zákona č. 111/2006 Sb., pomoci v hmotné nouzi (Procházka In: Gojová, 2009, s. 425).

5 ZÁCHRANNÁ SÍŤ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PO ODCHODU

Podle statistických údajů Ministerstva práce a sociálních věcí by mladí lidé měli v instituci danou podporu i zázemí, které už za branami ústavu nemají. Odchod tak znamená pro mnohé z nich rizikovou sociální událost. Stát by tak měl zajistit síť záchranných služeb, které by měli zabránit sociálnímu vyloučení jedince.

5.1 Uvedení jedince do pracovní činnosti

Práce je důležitou součástí života každého jedince, díky ní si jedinec zajišťuje pravidelný měsíční příjem potřebný na každodenní život – bydlení, strava, oblečení, volný čas apod. Nezaměstnanost je jedna z rizikových sociálních událostí, která se může mladistvému jedinci odcházejícímu z DD přihodit. Nemohou najít adekvátní zaměstnání ať už díky nedostatku pracovních míst, nízké kvalifikaci či nedokončenému vzdělání.

Důležitým aktérem v této situaci je úřad práce, který poskytuje podporu v nezaměstnanosti, eviduje volná pracovní místa, nabízí vzdělání v podobě rekvalifikačních kurzů. Pokud se jedinec ocitne bez práce, je důležité, aby se na úřadu práce zaregistroval. Stát tak bude za jedince platit sociální a zdravotní pojištění. Po registraci si lze také zažádat o dávky hmotné nouze (Janus, s. 7).

V případě nezaměstnanosti mohou mladí jedinci využít informační a poradenská střediska, zřizovaná právě úřady práce. Jejich cílem je poskytnutí pomoci a zmapování pracovního trhu. Jedním z poradenských programů je Job club START, který je cílený na absolventy a nezaměstnané do 30 let, kteří nemají dostatečnou praxi a nemají tak pracovní návyky a zkušenosti (Úřad práce ČR, Job club).

5.2 Problematika bydlení

Bydlení je jednou ze základních potřeb každého jedince. Stabilní bydlení je pro úspěšnou integraci do společnosti důležité. Je potřeba si rozmyslet, zda již bydlet

samostatně nebo využít bydlení s podporou. Ubytování v zařízeních s podporou bývá zpravidla jeden rok, délka pobytu se však může prodloužit. V následujících třech podkapitolách budou uvedeny zařízení, kde je nabídnuto bydlení s podporou. V těchto zařízeních pracují odborní pracovníci, kteří mladistvého nadále vedou k osamostatňování. Možnosti bydlení jsou domy na půl cesty, azylové domy a chráněná bydlení. Ve čtvrté podkapitole bude představena možnost, v případě, kdy se mladiství rozhodnout bydlet samostatně.

5.2.1 Dům na půl cesty

Ministerstvo práce a sociálních věcí popisuje domy na půl cesty jako pobytové zařízení, které poskytuje své služby zpravidla osobám do 26 let, které po dosažení zletilosti opustily školské ústavní či ochranné zařízení nebo zařízení pro děti a mládež či pro osoby, které byly propuštěny z výkonu odnětí svobody nebo ochranné léčby (PPVSS, MPVS, Domy na půl cesty).

Výběr možnosti ubytování právě v domě na půl cesty, je z důvodu celkového zajištění pomoci při osamostatňování. Se zájemcem o ubytování se vede motivační pohovor, kde pracovník zařízení zjišťuje motivaci mladistvého k bydlení. Domy na půl cesty (dále jen „DPC“) nabízejí kromě ubytování také zprostředkování sociálních kontaktů a v případě potřeby i sociálně terapeutické aktivity. Mladý dospělý musí dodržovat pravidla, která jsou daná v řádu DPC. Podílí na se platbě za ubytování. Částka se pohybuje od 1 500 Kč do 3 000 Kč za měsíc. Další věci, které napomáhají k začleňování do společnosti je motivace k dokončení studia, sestavování osobního rozpočtu mladistvého, nápomoc při jednání s úřady a institucemi, upevňování pracovních návyků, rozvíjení odpovědnosti za své chování a jednání (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 177–178).

5.2.2 Azylové domy

Ministerstvo práce a sociálních věcí uvádí, že: „*Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení*“ (PPVSS, MPSV, Azylové domy).

Azylové domy nabízí pomoc ohledně ubytování, které je většinou do 1 roku. Dále poskytují stravu nebo dopomoc při jejím zajištění, poskytnutí potřeb ohledně hygieny, napomáhají při obnovování či navazování kontaktů s rodinnými příslušníky, nápomoc při vyřizování běžných pochůzek dle individuálního plánu. Celkově podporují jedince při všech aktivitách s ohledem na jeho integraci a soběstačnost.

Cílem azylových domů je pomoc při překonání nepříznivé životní situace a během tohoto období stabilizovat klienta, aby se mohl navrátit do běžného života a využíval sociální systém v co nejmenší míře (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 179–180).

5.2.3 Chráněné bydlení

Z DD mohou odcházet i mladiství, kteří mají snížený intelekt a tím podprůměrné mentální schopnosti. Tito jedinci se věci spojené se samostatným fungováním (sebeobslužné činnosti, podpora sociálních vazeb apod.) naučí stálým opakováním a s podporou další fyzické osoby. Za těchto podmínek si zvykají na určitý řád a povinnosti a následně jsou schopni fungovat samostatně bez další osoby.

„Chráněné bydlení je pobytová služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby“ (Zákon č. 108/2006, Sb., § 51, o sociálních službách).

Pomoc je klientům nabízena při zajištění stravy a ubytování, při běžném chodu domácnosti, při pomoci v osobní hygieně. Dále je klientům nabízena výchovná, vzdělávací, aktivizační a terapeutická činnost. Zaměstnanci pomáhají také se zprostředkováním kontaktů ve společenském prostředí. V neposlední řadě pomáhají při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při zařizování osobních potřeb. Pracovníci zařízení jsou s klienty v pravidelném kontaktu, každému jedinci je poskytována pomoc podle jeho potřeb (Zákon č. 108/2006, Sb., § 51).

Chráněné bydlení lze rozdělit do více druhů. Jedním je chráněné bydlení v rámci sociálních služeb. Jedná se o samostatné bydlení, které je nadále součástí ústavní péče. Režim je i nadále strukturován podle dění v DD. Dalším druhem chráněného bydlení jsou

domovy rodinného typu. Jde o činžovní domy o samostatných bytech. Každá bytová jednotka se skládá ze 3 až 4 klientů a jednoho asistenta. Posledním typem jsou chráněné byty, kde můžeme hovořit již o úplném začlenění klienta do klasické bytové zástavby (Štiková, Šenková, Belicová, 2020, s. 182).

Cílem chráněného bydlení je vytvoření si vlastního systému, který bude jedinci vyhovovat a díky němuž zvládnou fungovat samostatně.

5.2.4 Samostatné bydlení

Tento typ bydlení je vhodný pro jedince, kteří se umí postarat sami o sebe, mají stálý příjem, se kterým umí hospodařit. Samostatné bydlení je oproti předešlým možnostem finančně nákladnější. Důležité tedy je propočítat kolik peněz je schopný jedinec vynaložit na bydlení a podle toho hledat vhodnou variantu pokoje či bytu.

Jednou z možností jsou tzv. startovací byty, které mají zvýhodněný nájem, čímž dostávají jedinci možnost začít samostatný život. Další variantou, spíše na přechodnou dobu, jsou ubytovny. Ubytovny neposkytují jedinci žádné sociální služby, nabízejí pouze ubytování. Dále mohou jedinci odcházející z DD požádat o sociální byty, které jsou pro ně určeny. Výhoda těchto bytů je značně nižší nájem než u běžných pronájmů. Finančně nejnáročnější variantou je vlastní nájem či podnájem pokoje nebo bytu. Je dobré mít na paměti všechny výdaje s bytem spojené – poplatky (elektřina, plyn, voda, teplo), vratnou kauci, vybavení bytu, odměnu realitnímu makléři apod. (Janus, 2015).

5.3 Podpora a projekty neziskových organizací

Při podpoře začleňování mladých lidí z ÚV hrají důležitou roli také neziskové organizace. Neziskové organizace jsou: „*organizace, které jsou zřizovány státem, nemají žádný zisk a zaměřují se na pomoc ve všech oblastech lidského života*“ (Janus, 2015, s. 20).

Dnes je již vytvořena rozšířená síť těchto organizací, které pomáhají dětem z ústavní výchovy při vstupu do samostatného života. V následujících podkapitolách budou

zmíněny dvě organizace a jejich projekty, do kterých je zapojen dětský domov Nové Strašecí. V tomto dětském domově pak budou následovat rozhovory s mladistvými v praktické části práce.

5.3.1 Tilia – projekt Slunce

Občanské sdružení Tilia se zaměřuje na posílení kompetencí a na přípravu dětí a mladistvých, od patnácti do osmnácti let, z dětských domovů na samostatný život po odchodu z DD. S těmito mladistvými mají zkušenost již dvanáct let.

Projekt Slunce probíhá vždy v průběhu celého školního roku, začíná v září a končí v červnu. Cílem projektu je zaměřením se na získávání základních a profesních dovedností pro dospívající mládež. Mladiství jedinci z různých dětských domovů se setkávají v cyklu deseti pravidelných kurzů mimo prostředí DD. Jedná se o víkendové akce organizované na dvou místech – Český Šternberk a Týnec nad Sázavou. Na každém kurzu jsou 3 pracovní workshopy po devadesáti minutách a 2 terapeutické komunity vedeny psychologem se speciálním terapeutickým výcvikem. Každý kurz je zaměřen na určitou oblast, na 1. kurzu probíhá vzájemné seznámení všech zúčastněných, seznámení s plánem všech kurzů a hlavním tématem je mezilidská komunikace. Dalšími důležitými tématy jsou prevence rizikového chování, psychologické poradenství, rozvoj psychosociálních dovedností, orientace na trhu práce, finanční gramotnost, ekonomické dovednosti. V závěrečném kurzu probíhá celkové zhodnocení projektu a vlastní sebehodnocení účastníků (Tilia, online).

5.3.2 Liga otevřených mužů, Múzy dětem – Projekt Patron

Liga otevřených mužů je nezisková organizace, která se dlouhodobě zaměřuje na přímou práci s muži, snaží se posilovat jejich kompetence a zvyšuje kvalitu jejich života. Zatímco spolek Múzy dětem se zaměřuje na děti vyrůstající v institucích ústavní výchovy.

Projekt Patron vznikl na základě spojení právě těchto dvou organizací, které dokážou odborně pracovat s oběma cílovými skupinami projektu. Projekt podporuje

schopnost mladých lidí z dětských domovů začlenit se do společnosti společně se získáním a udržením zaměstnání. Realizace projektu probíhá v cyklech, kdy na začátku jsou vybráni vhodní patroni a patronky do projektu. Mladiství chlapci mají za patrony muže, u dívek jsou jejich patronkami ženy. Nejdříve probíhá školení patronů, kde se seznámí s celým projektem, s pravidly patronského doprovázení a jsou seznámeni s možnými situacemi a jejich řešeními, které mohou během doprovázení nastat. Mladiství jsou do projektu zařazováni ve věku od sedmnácti do jednadvaceti let a jejich pobyt v zařízení náhradní výchovy je plánován na jeden rok po přihlášení do projektu. Rok pomáhá k hlubšímu navázání vztahů mezi patronskými dvojicemi v době, kdy jsou mladiství ještě materiálně zajištěni v ústavu. Po proškolení patronů a výběru mladistvých jedinců přichází jejich společný výjezd, kde nenásilnou formou dochází k seznámení a navazování kontaktů. Cílem je vytvoření patronských dvojic, které se budou nadále již sami pravidelně setkávat. Na pravidelném setkávání a budování vztahu dvojic je celý projekt postaven. Patronství odchodem mladistvého ze zařízení náhradní výchovy nekončí naopak patron je tou osobou, která dodá mladistvému jistotu a ten se na patrona může spolehnout při obtížných životních situacích. Ukončení patronství závisí na tom, jak bude mladistvý úspěšný v začlenění do společnosti a schopný samostatného života. Tento způsob ukončení je nejlepší možnou variantou. Jelikož je patronství dobrovolné pro obě strany, může být ukončeno kdykoli, jak ze strany patrona, tak ze strany mladistvého (Ipatron, 2016, online).

PRAKTICKÁ ČÁST

6 PRŮZKUMNÉ ŠETŘENÍ

6.1 Vymezení cíle

Cílem průzkumného šetření je na základě kazuistik a rozhovorů se svěřenci DD zjistit odpovědi na výzkumné otázky, týkající se problematiky odchodu z dětského domova a začleňování těchto jedinců do společnosti.

6.2 Vymezení úkolů

Hlavním úkolem šetření je získání reálných informací od vychovatelů, a daných svěřenců dětského domova, pro zodpovězení výzkumných otázek. Dalším úkolem bude porovnání očekávání jedinců před odchodem z institucionální výchovy s reálným pohledem na věc po osamostatnění.

Z průzkumného šetření bude zmapovaná celková situace při odchodu s nastíněním konkrétní pomoci, jak od dětského domova, tak i od jiných institucí. Tyto instituce mají jedincům napomoci při přechodu do samostatného života.

6.3 Průzkumné otázky

- **Průzkumná otázka 1:** Čeho se mladiství při opouštění dětského domova obávají?
- **Průzkumná otázka 2:** Kdo jim při odchodu z dětského domova nejvíce pomohl?
- **Průzkumná otázka 3:** Jak si mladí lidé myslí, že jsou připraveni na samostatný život?
- **Průzkumná otázka 4:** Jak se těmto jedincům podařilo začlenění a fungování ve společnosti?

6.4 Metodika výzkumu

Praktická část je prováděna kvalitativním průzkumným šetřením. Studie probíhá v přirozeném prostředí. V kvalitativním průzkumu je využíváno podrobných popisů situací a prožitků zkoumaných osob. Při použití kvalitativního výzkumu je nejprve nutné určit cíl práce, průzkumné úkoly. Poté následuje zformulování otázek průzkumu. Dále je potřeba určit výběr zkoumaného vzorku, vymežit si metodu sběru dat a charakterizovat samotné místo šetření. Na závěr je vždy uvedeno shrnutí výzkumného šetření (Švaříček, Šedová, 2014).

Kazuistika zahrnuje podrobný popis zkoumaných jedinců odcházejících nebo se připravujících na odchod z dětského domova po ukončení vzdělání či dovršení zletilosti. Pro zpracování kazuistiky byly použity písemná dokumentace klientů vedená dětským domovem, informacemi od zaměstnanců domova (vychovatelů) a samotnými informacemi od zkoumaných jedinců.

Všechny údaje uvedené v bakalářské práci jsou použity se svolením samotných jedinců, v případě nezletilých s povolením zákonných zástupců. Použitá jména jsou smyšlená, jedinci jsou tak v anonymitě. Souhlasí pouze pohlaví a věk jedinců.

6.5 Charakteristika místa šetření

Dětský domov a Školní jídelna, Nové Strašecí, Okružní 647, Nové Strašecí 271 01.

Zřizovatel dětského domova je Středočeský kraj.

Dětský domov nové Strašecí byl založen již roku 1942. Od 1. září byl zařazen do sítě škol a od 1. ledna 2013 je zapsán v registru poskytovatelů sociálních služeb. Jedná se o školské zařízení, které také nabízí celkové sociální služby ohroženým rodinám.

V současné době jde již o zařízení rodinného typu. Ve třech rodinných skupinách žije dvacet čtyři dětí. O každou skupinu se starají dva denní vychovatelé a jeden noční asistent pedagoga. Dvě rodinné skupiny obývají jeden společný dům, kde má každá

rodinná skupina své patro, třetí rodinná skupina obývá druhou budovu, menší rodinný domek. Součástí každé bytové jednotky rodinné skupiny je obývací pokoj a kuchyně, obytné pokoje a kompletní příslušenství. Malá kapacita dětského domova umožňuje vychovatelům individuální přístup a napomáhá více napodobit skutečné rodinné prostředí. Děti se podílejí na chodu domácnosti, sami si o víkendu vaří, věnují se studiu, přípravě na budoucí povolání a zájmové činnosti.

Hlavním cílem výchovného a vzdělávacího procesu v zařízení je získání kompetencí, které jedinci v budoucnosti umožní, co nejlepší zařazení do společnosti. Děti a mladiství se připravují na samostatný život s ohledem na prostředí, do kterého budou po propuštění z ústavní péče odcházet.

6.6 Popis zkoumaného vzorku

Šetření se zúčastnili 4 stávající či bývalí klienti dětského domova v Novém Strašecí. Dva z nich již dětský domov opustili a pomalu se začínají adaptovat na nová prostředí, novou práci a nový styl života. Dva z nich jsou teprve ve fázi příprav na odchod z domova.

- 1. případ – Ivana, v době odchodu z DD 20 let. Jedná se o dívku s lehkou mentální retardací, která po odchodu bydlí v chráněném bydlení. Má ukončení střední odborné učiliště.
- 2. případ – Tobiáš, v době odchodu z DD 19 let. Tobiášovi byla ze strany DD vypovězena smlouva o pobytu, kvůli jejímu neplnění. Má ukončené střední odborné učiliště.
- 3. případ – Miroslav 17 let. Po dovršení zletilosti plánuje (dva měsíce od rozhovoru s ním) odchod z dětského domova. V tu chvíli bude ještě studentem střední školy. Plánuje se odstěhovat do sociálního bydlení spolu se svým otcem.
- 4. případ – Berenika 18 let. Po ukončení studia na střední škole (2021) chce ukončit pobyt v DD a navrátit se zpět do své rodiny.

6.7 Realizace průzkumu

Materiály, které byly použity v kazuistikách jednotlivých jedinců, byly shromážděny během posledních dvou let studia autorky bakalářské práce. Průzkum probíhal v průběhu posledního roku (2020). Komunikace s jedinci byla individuální, vždy před jejich odchodem a následném odchodu. U některých zatím pouze před odchodem z dětského domova.

6.8 Kazuistika – Ivana 21 let

Ivana přišla do DD v Novém Strašecí v pozdním věku, když jí bylo 16 let. Před příchodem do DD byla umístěna do ZDVOPU, kam ji soud umístil před nařízením ÚV. Ivana i její matka byly psychicky i fyzicky týrány otcem. Díky tomuto zjištění byla z rodiny odebrána. Podmínky, ve kterých Ivana žila, byly nevyhovující, sociální a hygienické návyky byli na velice nízké úrovni. Ivana má diagnostikovanou lehkou mentální retardaci a přiznaný 1. stupeň invalidního důchodu.

Po nepříjemných situacích, kdy Ivana svým kamarádům sdělovala osobní údaje o svých finančních možnostech, se stala velice oblíbenou a kamarádům své peníze téměř až rozdávala. Situace se vystupňovala až do té míry, kdy odtajnila své platební údaje a byla jí odcizena velká finanční částka přímo z jejího účtu. Na základě této zkušenosti byla Ivana ještě před odchodem z dětského domova zbavena svéprávnosti v ohledu nakládání s penězi a byl jí přidělen opatrovník.

Ivana se od svých sedmnácti let účastnila projektu Patron, kde získala svoji Patronku, která ji měla v životě pomoci. Bohužel se však vztah mezi patronkou a Ivanou nenavázal. Jejich kontakt byl sporadický, až časem úplně vymizel. Dívka nezískala ve své patronce důvěru, neotevřela si jí, a tak byl pro Ivanu program bezpředmětný.

„Moc jsme se nevidaly, musela jsem za patronkou jezdit do Prahy, kde jsem se moc nevyznala a bála jsem se, že se ztratím. Ona za mnou nemohla dojíždět, přestaly jsme se stýkat. Ani jsem nevěděla, co si s ní mám povídat.“

Ivana v době příchodu studovala střední odborné učiliště – obor kadeřnice, tento obor však z hlediska své diagnózy nezvládala, a tak po roce přešla na jednodušší studijní tříletý obor skladník. Toto studium úspěšně dokončila ve svých dvaceti letech a získala tak výuční list. Se studiem ji ve značné míře pomáhali vychovatelé DD.

„Nebýt tety a strejdy (myšleni zaměstnanci DD) tak bych školu nedokončila, se vším mi hodně pomáhali. Se závěrečnou prací, učením na závěrečné zkoušky, tak i s učením celkově. Měli se mnou strašnou trpělivost, když jsem učivo nechápala a nerozuměla mu.“

Ivana věděla, že ve studiu nadále nechce pokračovat. Dle jejích slov ji to nebavilo. A tak bylo jasné, že bude muset dětský domov opustit. Díky její diagnóze, kdy bylo zřejmé, že nedokáže samostatně bydlet, potřebuje stálý dohled a kontakt s někým, kdo ji bude moci být nápomocen, ji byli nabízeny různé varianty bydlení. Společně se zaměstnanci navštívila nejedno chráněné bydlení v okolí DD. Ona však byla sama přesvědčena o tom, že se chce vrátit domů zpět k matce.

„Do chráněného bydlení nechci jít bydlet, jsou tam ti no ti hloupi. Navíc je to mimo město a já mám tady všechny kamarády. Co bych tam dělala. Chtěla bych jít bydlet domů k mámě, předělat si tam jednu místnost v domě a pomáhat jí.“

Matka však bydlela v polorozpadlém domě, kde si musí sama topit v kamnech, její zdravotní stav není dobrý. Ivana si však otázku bydlení nechtěla nechat rozmluvit. Ještě měsíc před ukončením smlouvy o pobytu v DD, dostala Ivana možnost jít bydlet k matce s možností se kdykoli do DD vrátit. Během měsíce se vrátila několikrát, vždy špinavá, hladová. Nedostávalo se jí takové péče, na kterou byla do teď zvyklá a sama se o sebe postarat nedokázala. Po této zkušenosti se tedy Ivana rozhodla o možnost bydlení v chráněném bytu do sdružení Slunce ve vedlejší městě Stochově. Tím se Ivaně vyřešila i otázka zaměstnání, kterou sdružení také nabízí ve formě podporovaného zaměstnání. Jedná se o práci v kavárně a pekárně, kde se Ivana konkrétně podílí na výrobě slaneého pečiva.

„Práce mě nebaví, musím vstávat hodně brzy. Dobré ale je, že mě doma před domem vyzvedne minibus, který mě do práce doveze. Pracuji čtyři hodiny od osmi

do dvanácti, vyrábím a pečů housky, rohlíky, chleby. Jak říkám práce, mě nebaví, ale zase za ni dostávám peníze, které se mi hodí.“

Ivaně byl při odchodu z dětského domova vyplacen příspěvek ve výši 17 000 Kč. Podle kritérií, která jsou uvedena ve vnitřním řádu DD, se jednalo o 5 000 Kč za odchod do chráněného bydlení, 4 000 Kč za délku pobytu do čtyř let, 6 000 Kč byla částka za dokončené vzdělání (SOU). Maximální možnou částku tedy 2 000 Kč, dostala Ivana za dodržování a plnění povinností a předpisů DD a respektujícího přístupu k dětem i zaměstnancům.

Celková částka byla Ivaně zaslána na její účet a o částce byl uvědomen opatrovník z důvodu omezení svéprávnosti v nakládání s penězi.

„Takových peněz najednou, asi si za ně koupím nový telefon. Nějaké peníze mám ještě na účtu, ty mi tam chodí každý měsíc. Vím, že budu muset platit i bydlení a ostatní věci, ale to nějaké peníze mít budu a kdybych neměla, zajdu za mámou, ta mi nějaké peníze určitě dá.“

Ivana si se svým budoucím životem nedělá žádné starosti, nepřemýšlí nad věcmi dopředu a řídí se pouze radami ostatních. To by se jí do budoucna nemuselo vyplatit, protože věří i lidem, kteří ji chtějí jen využít. Do teď byla situace korigována vychovateli DD, kteří Ivaně situace vysvětlili a poradili jí s adekvátním řešením. Proto bude pro Ivanu důležitý i následný dohled po odchodu, který je jí nabízen nyní v chráněném bydlení.

Nyní žije Ivana již půl roku mimo dětský domov. Do dětského domova se stále vrací, navštěvuje vychovatele i kamarády a ráda vypráví o tom, jak se jí daří. Na otázku, zda je teď se vším spokojená odpovídá: *„Ano jsem. Do práce teď kvůli covidu nechodím, trávím hodně času doma u mamky, ale nepřespávám u ní, to jezdím zpět k sobě domů. Peníze nějaké mám, nestěžuji si. Jediné co, tak se občas nemůžu spojit a domluvit s tou paní co mi hlídá peníze (myšleno opatrovníka).“*

Nejlepší byla pro Ivanu po odchodu z DD volnost, když mohla přijít domu v osm hodin, a ne v šest. Jako nejhorší vnímá nejhorší osamělost, když byla najednou v bytě sama bez dalších dětí a vychovatelů.

6.9 Kazuistika – Tobiáš 19 let

Tobiáš přišel do dětského domova ve svých čtrnácti letech. Matka rodinu opustila, a tak zůstal Tobiáš se svým otcem a svoji starší sestrou. Jelikož vztah mezi otcem a Tobiášem byl narušený, Tobiáš nikdy otce nebral jako autoritu, proto mezi nimi vznikaly hádky, díky kterým se Tobiáš sám rozhodl, že mu bude lépe v dětském domově. Jelikož chtěl studovat na kominíka, byl umístěn do DD v Novém Strašecí, který sice nebyl nejbližší jeho bydliště, za to byl blízko školy, kde bylo vyučení na kominíka možné.

Studium šlo Tobiášovi velice dobře, o obor měl opravdový zájem. Dostudoval ho s vyznamenáním, když mu bylo sedmnáct let. Po úspěšném získání výučního listu se rozhodl ve studiu pokračovat a dodělat si maturitní zkoušku. Nastoupil na dvouletý nástavbový obor – podnikání. Jeho motivace ke studiu, zde opadla. První ročník zvládnul s několika čtyřkami. Po ukončení prvního ročníku nabyl Tobiáš zletilosti. S dětským domovem tak podepsal smlouvu o jeho dalším setrvání v domově po dobu jeho studia (nejdéle do dvaceti šesti let). Ve smlouvě se zavazoval, k dodržování vnitřního řádu, respektování pedagogů, plnění školní docházky a poskytování informací ohledně ní. Již jako dítě měl problémy s komunikací s vychovateli, neuznával autority a jeho chování a jednání, ne vždy bylo správné. Na tuto skutečnost byl upozorněn s možností okamžitého vypovězení smlouvy.

„Toto studium mě moc nebaví. Předtím mě hodně bavila praxe, stavba komínů a věci spojené s kominičinou se mi opravdu líbily a bavilo mě to. Ted' jsou předměty mnohem těžší a některé předměty jsou mi hodně vzdálené, například ekonomika, účetnictví. Ale vím, že pokud přestanu studovat, budu muset dětský domov opustit. V tuhle chvíli vůbec nevím, kam bych šel. Podepsal jsem tedy s dětským domovem smlouvu, která mi zajišťuje další rok bezstarostného života.“

Při rozhovoru působil Tobiáš rozumně s přesně srovnanými myšlenkami ohledně pobytu v dětském domově. Z výpovědi vychovatelů je však jasné, že jeho odpovědi jsou účelné, kde se projevuje manipulativní chování, jak s dětmi, tak s vychovateli. Jeho jednání přizpůsobuje pouze ke svému prospěchu.

Přes léto využil Tobiáš možnost vydělat si nějaké peníze, a tak začal chodit na brigády, které mu pomohl sehnat jeho patron. Peníze, které si vydělal, všechny okamžitě utratil za zbytečné věci, kterými se mohl chlubit před kamarády např. půjčování drahých aut, nakupování předraženého značkového oblečení a kupování jídla ve fastfoodu nejen pro sebe, ale i pro ostatní. Na budoucnost si neudělal žádnou finanční rezervu. Na vyšší životní úroveň je zvyklý i od svého patrona, který se mu snaží dopřávat lepší a dražší prostředky.

„S patronem máme velice dobrý vztah, sedlí jsme si a trávíme spolu poměrně hodně času. Často mě bere na nějaké výlety na motorce nebo na různé společenské akce. Když jsem ještě chodil na kominíka a měl jsem nějaké praxe v Praze, přespával jsem u něj třeba celý týden. Vnímám ho spíš jako kamaráda než člověka, který by měl být můj mentor. V telefonickém kontaktu jsme pravidelně několikrát do týdne, vidáme se, jak čas dovolí. Určitě to bude dvakrát do měsíce. Pomohl mi sehnat i brigády díky, kterým jsem si mohl přivydělat. Víím, že je to člověk, na kterého se můžu spolehnout a který mi vždycky dobře poradí.“

Při rozhovoru pracovníků DD s Tobiášovým patronem bylo však zjištěno, že chlapec lže i jemu za účelem získání dalších drahých věcí. Byl tak další osobou, kterou Tobiáš využíval.

Ve druhém ročníku, kdy se blížila maturitní zkouška, blížil se i odchod Tobiáše z dětského domova. Ten se začal zajímat o různé možnosti bydlení. Společně s vychovateli DD se byl podívat na několika bytech, ve kterých by mohl po ukončení studia bydlet.

V listopadu však vedení dětského domova dostalo od školy zprávu, že Tobiáš již od počátku školního roku školu nenavštěvuje. Třídní učitelka jeho absenci omlouvala slovy: *„Chudák, on musí chodit na brigády i během školní výuky, aby měl nějaké peníze.“* Celkově pohlížela na jeho životní situaci jako na těžkou. Tobiáš měl však od dětského domova plné přímé zaopatření, do kterého spadá vše potřebné ke studiu, strava, ubytování, kapesné a další. Paní učitelka měla tedy zkrácené informace a jeho výmluvy brala vážně. I na brigády Tobiáš přestal docházet. Čas, který měl strávit ve škole, na brigádách a doma ke školní přípravě trávil, u svých kamarádů. O celé

situaci lhal, po odhalení, že již školu nenavštěvuje a k maturitní zkoušce nebude připuštěn, došlo ze strany dětského domova k ukončení pobytu v DD na základě vypovězení smlouvy. Smlouva byla vypovězena díky neplnění jednoho z hlavních bodů, a to tedy dlouhodobé nepřítomnosti ve školní docházce. To však nebylo jediné porušování smlouvy. Porušoval i ostatní body, jako neoznamování odchodů a příchodů do DD, absolutní nerespektování vychovatelů. Tobiášovi tak byla předána výpověď smlouvy s nabytím platnosti do jednoho měsíce. Během tohoto měsíce bude Tobiášovi poskytnuta ze strany dětského domova pomoc při hledání bydlení a zaměstnání.

Na výpověď Tobiáš reagoval velice rozčileně. Na vzniklé situaci neuznal svoji chybu, celou situaci sváděl na vychovatele DD, kteří ho tam už nechtěli, protože jim podle jeho slov vidí moc do jejich práce.

„Odjedu do ciziny a tam budu pracovat. Žádnou pomoc od Vás nepotřebuji, pomůžte mi můj patron.“ Po chvíli uklidnění a vstřebání celé situace, Tobiášovi došlo, že opravdu nemá kam jít a vzniklou situaci nedokáže sám vyřešit. Po rozhovoru s vychovatelem mu bylo sděleno, že i přes špatné vztahy s otcem, mu otec nabídl bydlení u něj. To však Tobiáš odmítl. *„S tátou nemůžu bydlet, vůbec mě nechápe, nerozumíme si.“* Pomoc ze strany matky není možná, od pobytu v dětském domově s ní neudrhuje kontakt, dle jeho slov bydlí dnes někde v zahraničí.

V tuto chvíli se začal Tobiáš bát, že mu nikdo nepomůže s jeho odchodem. Všechny lidi, kteří mu do teď pomáhali, zklamal. I přes to mu dětský domov pomohl s hledáním bytu a zaměstnání. V ohledu zaměstnání, mu byly nabídnuty dvě pracovní pozice, avšak ani jednu z variant Tobiáš nevyužil. Přihlásil se tedy na úřad práce.

Po poradě vychovatelů jeho rodinné skupiny mu byla schválena hodnota peněžitého příspěvku v celkové výši 23 000 Kč. Podle kritérií, která jsou uvedena ve vnitřním řádu, se jednalo o částku 11 000 Kč za odchod do samostatného bydlení, 6 000 Kč za délku pobytu v DD nad čtyři roky a 6 000 Kč za dokončené studium (SOU – výuční list). Za jeho chování v dětském domově a plnění vnitřního řádu nebyla Tobiášovi připočítána žádná částka.

Další finanční prostředky mu do budoucna zajistil jeho patron, který mu i nadále pomáhá. Jejich vztah se změnil, patron je již obezřetnější a informace, které dostává od Tobiáše, si prověřuje. Chlapec vidí svého patrona jako jedinou nápomocnou osobu při osamostatňování.

V tuto chvíli již žije od ledna 2021 Tobiáš sám, informace o jeho nynějším životě dětskému domovu nesděluje. Od patrona jsou zjištěny informace, že Tobiáš stále nemá práci. Finanční podporu, kterou získal od dětského domova, si tentokrát ponechal a využívá ji na placení bydlení. Na pokrytí osobních výdajů využívá peníze ze státní podpory.

6.10 Kazuistika – Miroslav 17 let

Miroslav přišel do dětského domova ve svých třinácti letech. Ústavní výchova mu byla soudem nařízena poté, co mu zemřela matka. V tu chvíli nastaly v rodině problémy, díky kterým byl Miroslav z rodiny odebrán. Otec začal ve velké míře s požíváním alkoholu a přestal se o Miroslava starat. Ten pobírá od té doby sirotčí důchod, který mu přichází na jeho účet. Na účtu má také peníze z prodeje matčina bytu, který otec prodal a Miroslav měl na polovinu peněz nárok. Z důvodu jeho nezletilosti, spravuje jeho účet DD.

„Peníze do budoucna mám, dokud budu studovat, budu pobírat sirotčí důchod. Taky mám ještě peníze z prodeje bytu, který patřil matce. Do začátku, tedy peníze mít budu. Přemýšlím o koupi nějakého malého bytu, ale to bych si ještě musel vzít hypotéku. No budu to muset ještě promyslet. Zatím mi každý měsíc strejda posílá 500 Kč na moje vlastní vyžití. Někdy když si chci koupit něco dražšího, pošle mi i více.“

Na základní škole měl Miroslav problém s reakcí okolí na to, že vyrůstá v dětském domově. Vstup na střední školu, která je mimo město DD, začal brát Miroslav jako šanci nového začátku, nových spolužáků a přátel. Z počátku informaci o dětském domově zatajoval, což se mu dlouho dařilo, postupem času mu to však začalo být jedno. Přesto o tom, že vyrůstá v dětském domově, se nezmiňuje.

„Lidi jsou v tohle případě úplně mimo, a mají děti z děcáku zaškatulkované, že kradou, že nemáme peníze nebo nás vidí jako bezdomovce nebo dokonce jako méněcenné. Na základní škole jsem měl problémy s klukem, který mě pomlouval, a dokonce pak se jedni rodiče báli o syna, co se se mnou kamarádil, že na něj budu mít špatný vliv. Navíc nevidím důvod, proč by o tom museli lidi z okolí vědět. Taký nemám rád soucit, který všichni vůči mně po smrti matky projevovali.“

V únoru 2021 bude Miroslavovi osmnáct let. Tento školní rok 2020/2021 bude Miroslav ukončovat 3. ročník střední školy obor požární ochrana. Tento obor je čtyřletý, zakončen maturitní zkouškou. Při začátku školního roku oznámil vychovatelům rodinné skupiny a vedení DD, že po své zletilosti bude chtít dětský domov opustit.

„Smlouvu o setrvávajícím pobytu v DD po dovršení osmnácti let, určitě nevyužiji. Chtěl bych se osamostatnit, mít volnost, chodit si kdy chci, kam chci. Chtěl bych se zbavit nálepky dítěte z děcáku. Studium chci samozřejmě dokončit. Teď přemýšlím ještě o dalším pokračování na vysoké škole, ale to budu řešit, až udělám maturitní zkoušku.“

Od září se Miroslav připravuje na svůj odchod, zaměstnanci dětského domova se snažili Miroslava přesvědčit o setrvání v DD, aby mohl zdárně dokončit střední vzdělání. Ten je však již rozhodnut o svém odchodu. O koupi vlastního bytu v tuto Miroslav neuvažuje, a tak společně se zaměstnanci DD hledal vhodnou variantu bydlení, ve kterém bude moci být, než dostuduje a začne mít stálý finanční příjem. Byla mu nabídnuta možnost sociálního bydlení, které nabízí město. Pronajímá byty o velikosti 1+kk, 2+kk, 2+1. Protože má Miroslav dobrý vztah se svým otcem, který v současné době bydlí na ubytovně, rozhodl se pro budoucí bydlení s ním. Společně tak zažádali o sociální byt 2+1, který jim město od února bude pronajímat.

„Bydlet budeme společně s tátou. Zažádali jsme o větší byt, abychom každý měli svoji místnost a své soukromí. Nájem bytu budeme platit napůl, já na to využiji peníze ze sirotčího důchodu. Zbytek peněz, co mám na účtu, si zatím schovám, ony se na něco určitě budou hodit. Bydlení mi sehnal dětský domov, který s městem a jejich nabízenou službou sociálních bytů, spolupracuje. V otázce bydlení mi tak dětský domov hodně pomohl a usnadnil mi situaci.“

I když se Miroslav neúčastnil programu patron v budoucích životních obzorech, mu napomohl program sdružení Tilia Slunce, který mu poskytl spoustu informací, ohledně financí a jejich kontroly, orientace na trhu práce a zaměstnání, přetvoření hodnot při vstupu do dospělosti, udržování mezilidských vztahů a jiných věcí.

„Tyto víkendy jsem měl rád, nejen, že jsme se dozvěděli spoustu věcí, které teď při odchodu můžeme využít, ale také jsme si vyzkoušeli samostatně celý víkend hospodařit s přidělenými penězi. Mohli jsme si tak vyzkoušet, jaké to je dělat vlastní rozhodnutí a být zodpovědní sami za sebe. Pro mě to byl skvělý pocit, cítil jsem se svobodný a schopný postarat se sám o sebe. Vždy v pátek odjely tři děti z DD a sami se dopravovali na místo programu, zajišťovali jsme si jídlo, jízdenky. Přínosné to také bylo v ohledu seznámení se s ostatními dětmi s podobnou situací a navázání tak nových přátelství a budoucích kontaktů do života.“

S rozhodnutím, odchodu Miroslava z dětského domova byl seznámen i OSPOD, který uskutečnil svoji poslední návštěvu před zletilostí na podzim roku 2020. Možnost sociálního kurátora nebyla Miroslavovi nabídnuta.

„Že by mi někdo takový měl pomáhat o tom nevím a asi bych to ani nechtěl. Pokud budu potřebovat pomoci, řeknu strejdům a tetám z DD nebo se obrátím na tátu, ten některým věcem také rozumí. A v dnešní době internetu si dokážu poradit sám i tam.“

Miroslavovi představy o budoucím životě jsou reálné, vše má dobře promyšlené. Odchodu z dětského domova se nebojí, vše bude mít zařízené díky plánované a dlouhodobé přípravě. Otázku bydlení má již vyřešenou a v případě potřeby ví, na koho se má obrátit. Vychovatelé dětského domova se obávají ztráty zájmu o studium, které je v tuto chvíli nedokončené a mělo by se stát jeho prioritou. Také k zamyšlení je jeho postoj ohledně přijetí statusu dítěte vyrůstajícím v dětském domově, se kterým se Miroslav neztotožnil. Přeci jen je to součást jeho života, za kterou by se neměl stydět. I pobyt v dětském domově pomohl vybudovat jeho nynější osobnost.

Částka finanční podpory od DD bude Miroslavovi vypočítána na základě pedagogické rady, která proběhne před jeho odchodem.

6.11 Kazuistika – Berenika 18 let

Berenika přišla do dětského domova ve svých patnácti letech. Rodiče Bereniky byli rozvedeni a ona tak žila jen s matkou. Ta v té době byla závislá na alkoholu a našla si přítele, který s nimi žil ve společné domácnosti. Tento muž Bereniku obtěžoval, matka na její stížnosti nebrala ohledy a nijak tuto situaci neřešila. Ani podmínky pro studium neměla Berenika doma zaopatřené prostředí, ve kterém žila, pro ni nebylo podnětné. Poslední ročník základní školy zanedbávala, nechodila do ní a kvůli této zkušenosti věděla, že při pobytu doma u matky další školu nevystuduje. Jelikož v danou chvíli neměla Berenika se svým otcem dobré vztahy, zažádala o ústavní výchovu. Soud její žádosti vyhověl a dívka tak byla umístěna do dětského domova.

„Doma s mámou se nedalo už být, většinu volna jsem trávila venku. Domů jsem se vracela i hodně pozdě v noci, matce to bylo jedno. Já jsem byla ráda, že nepřijdu do kontaktu s ní, ale hlavně s jejím přítelem. K tátovi jsem nechtěla, nerespektovala jsem ho a nemohla jsem mu odpustit, že nás s mámou opustil. Ta kvůli tomu začala ještě více pít. Kdyby mi nepovolili bydlet jinde, utekla bych z domova.“

Po nástupu do dětského domova se Berenika rychle zadaptovala, plnila všechny pravidla DD a začala studovat střední školu obor Aranžér. Školu si sama vybrala a její studijní výsledky jsou dobré, avšak jak již předvíдалa, potřebovala nad sebou při studiu dohled vychovatelů.

„Jsem docela lempl, a proto jsem ráda, že mě tedy hlídají a pravidelně ohledně školy kontrolují. Víím, že je škola důležitá a nechci mít jen základní vzdělání. Proto chci určitě v děcáku zůstat až do ukončení studia a mám tak i podepsanou smlouvu o setrvání v DD.“

Na rozdíl od rodičů vnímala Berenika vychovatele jako autoritu. A zažívá zde mnohem kladnější zážitky než v domácím prostředí.

„Líbí se mi, že nic v dětském domově není zadarmo. Vše si musíme zasloužit. Každý v DD má své povinnosti na rodinných skupinách máme rozdělené služby – někdo má službu na nádobí, někdo vytírá a někdo má na starosti přípravu večeře. Tyto činnosti se během týdne střídají, a tak si vyzkouším vše, co je potřebné pro běžný chod

domácnosti. Za všechny splněné povinnosti jsme odměněni a vychovatelé nás berou na různé výlety, dokonce jsme byli i u moře, kam bych se s rodiči nikdy nepodívala.“

V osobním životě Berenika nedokáže odhadnout lidi, a proto se často zaplétá s chlapci, kteří si jí neváží a využívají ji. V tomto ohledu ji velice pomohly vychovatelky, kterým se svěřila s agresivním jednáním jednoho s bývalých partnerů vůči své osobě. Ty jí vysvětlily možnosti, které má a ona pochopila, že jednání partnera není v normě a nemusí zůstat v nespokojeném vztahu kvůli svému strachu ho ukončit. Po dalších promluvách s vychovatelkami se Berenika v sedmnácti letech sešla i s otcem, který neustále toužil po opětovném navázání kontaktu se svojí dcerou. Vysvětlil jí svůj pohled na situaci ohledně rozvodu s její matkou a Berenika si zpětně uvědomila, v jaké situaci se nacházel a proč se rozhodl odejít. Po tomto rozhovoru se jejich vztah zlepšil a dívka začala otce navštěvovat pravidelně. Berenika v něj získala důvěru a opět ho začala respektovat.

„Neměla jsem tátu odsoudit a měla jsem si ho vyslechnout. Teď už vím, že rozvod nebyla jenom jeho chyba, že mě měl vždycky rád a nechtěl mě opustit úplně. Po našem usmíření jsem začala přemýšlet, že bych opět bydlela s ním. Táta s tím souhlasil a chtěl si mě vzít hned k sobě, ale já raději zůstanu v domově, než dokončím střední školu. Tady mě přeci jen nic nerozptyluje a můžu se tak soustředit na maturitu.“

Stejně jako Miroslav se Berenika účastnila projektu TILIA, ze kterého měla kladné pocity jako Miroslav. Byla více schopná v samostatnosti a hospodaření s penězi, a proto byla často nápomocná dětem, které se setkaly při cestě na setkání s překážkou.

V letošním školním roce bude Berenika ukončovat své studium a s tím je spojen i její odchod z DD, který proběhne v létě roku 2021. Po uvážení všech možných variant bydlení se Berenika rozhodla, navrátit se domů k otci, se kterým má nyní kladný vztah. Vztah s matkou se také zlepšil, díky rozchodu s bývalým přítelem. Matka však nadále užívá alkohol v nadměrné míře, a tak je společně strávený čas s ní pro Bereniku nepříjemný.

Při odchodu se Berenika nejvíce obává toho, aby nabyté vědomosti a dovednosti z dětského domova uměla aplikovat i v reálných situacích. Chce se sama zapojovat

do chodu domácnosti, ale otec ji nejspíše bude chtít opečovávat, což dívka ve svém věku nepotřebuje a nechce. Bydlení u otce nebere Berenika jako konečnou fázi. Časem po získání vlastních finančních prostředků se chce osamostatnit, v čemž jí otec podporuje a nabízí svoji pomoc.

Částka finanční podpory od DD bude Berenice stejně jako Miroslavovi vypočítána na základě pedagogické rady, která proběhne před jeho odchodem.

6.12 Shrnutí průzkumného šetření a návrh možných řešení

Z první otázky průzkumného šetření vyplynulo, čeho konkrétně se nejvíce obávají zkoumaní jedinci při odchodu z dětského domova. V celkovém měřítku se doopravdy většina ze zkoumaných mladistvých nebojí, situace běžného života jsou pro ně nadále těžko představitelné. Z dotazovaných jedinců si jediná Berenika dokáže představit riziko zařazení do běžného života vzhledem k jejím nynějším kladným normám při plnění studia, které by při bydlení u otce nemusely být naplněny. Zbývající mladiství si toto riziko změny vnějších vlivů neuvědomují, a proto se samostatnosti nebojí. Ivaně v tomto ohledu ztěžuje pohled na realitu její handicap. U chlapců jim brání v reálném pohledu jejich lehkovážnost. I když Miroslav pravděpodobně samostatný život zvládne za pomoci soužití s další osobou (otcem) a našetřeným penězům, Tobiáš bude mít velký problém pochopit změny a požadavky společnosti, na které bude převážně sám a díky svému postoji k ostatním lidem, ke kterým nechová respekt, mu nikdo nebude ochoten pomoci. I přes to, že se mladiství nejvíce těší na budoucí svobodu, je pro ně ztráta kontroly od druhé osoby, tím největším rizikem. Z porovnání všech jedinců můžeme říct, že Tobiáš má v oblasti svobody nevýhodu, kdy všechna rozhodnutí dělá sám oproti zbylým mladistvým, kteří žijí buďto v chráněném bydlení, kde je na ně dohled či s rodinnými příslušníky.

Autorka práce se domnívá, že pro kompletní uvědomění si rizik samostatného života by mladistvým mohli pomoci jedinci, kteří tímto procesem odchodu již sami prošli. Setkání s nimi by se mohlo konat prostřednictvím besed přímo v prostorách DD, kde by bývalí klienti mohli nastínit problémy, se kterými se setkali při osamostatnění. Informace od osob, které zažili to samé, co v budoucnu čeká i nynější klienty, by mladí

mohli přijmout lépe než od pracovníků instituce. Tato forma by neměla mladistvé vystrašit, ale pouze jim ukázat realitu, kterou si sami neuvědomují.

Z druhé otázky průzkumného šetření vyplývá, kdo nejvíce pomáhá mladistvým při odchodu z dětského domova. U všech jedinců se setkáváme s největší pomocí od dětského domova. Ta se projevuje především u možností řešení bydlení přes spolupráci se sociálními službami, kdy DD sehnalo Ivaně chráněné bydlení kvůli potřebě dohledu či sociálních bytů v případě Miroslava a Tobiáše. Při využití tohoto typu bydlení, které není tolik finančně nákladné, se jedincům zároveň usnadní i finanční vytiženost. Další pomoc přichází v nabídce možných pracovních pozic v místě bydliště, čímž získávají jedinci možnost být finančně zabezpečeni. I když dětský domov pomohl všem dětem, Tobiáš i tak neuznal značný podíl pomoci od této instituce a přisuzuje veškeré zásluhy v jeho budoucím zaopatření svému patronovi. Sociální služby samotné by měly mladistvým pomoci, jak při odchodu z DD, tak i v následném životě ve společnosti. Mělo by docházet k předávání jejich dokumentace a dohledu z OSPODU na sociálního kurátora při dovršení osmnácti let. Tento faktor je však spouště jedincům nedopřán a tím chybí následná pomoc.

Další zmiňovanou organizací, jež pomohla zkoumaným jedincům, konkrétně Miroslavovi a Berenice, je program Tilia, který jim dle jejich slov, pomohl najít nápomocné kontakty do budoucího života a poukázal na možné problémy samostatnosti, na které jsou nyní lépe připraveni. Při odchodu a následném životě se však lépe uplatní patroni, které děti získávají v programu Patron a kteří jim poskytují následnou poradenskou, sociální a popřípadě finanční pomoc. Ze skupiny zkoumaných mladistvých má patrona pouze Tobiáš, který přisuzuje svému patronu veškeré zásluhy za své zaopatření. V tomto případě, ale může nastat chvíle, kdy chlapec nebude umět sám čelit situacím ve svém životě a bude dále s patronem manipulovat za účelem získání, co největší míry podpory, jež si nemusí zasloužit.

Posledním neméně důležitým článkem pomoci po odchodu je rodina mladistvých. Ta se kladně prokazuje v případech Miroslava a Bereniky, kdy Miroslavům otec bude bydlet společně s Miroslavem v sociálním bytě, bude přispívat na nájem a podporovat svého syna. Podobně i u Bereniky bude její otec nápomocný v budoucím zaopatření své dcery a na dobu neurčitou jí bude poskytovat možnost bydlení do chvíle, kdy si dívka

najde samostatné bydlení a práci. V případech Ivany a Tobiáše se však ukazuje, že ne vždy se děti mohou vrátit ke své rodině. U Ivany se matka o svoji dceru nedokáže postarat a sama dívka taktéž není schopná udržet své životní podmínky v normě. U Tobiáše brání společnému soužití především vztah mezi ním a otcem, který je značně poškozený a fakt, že vztahy s ostatními příslušníky rodiny vůbec neudrží.

V případech potřeby se jedinci mohou obrátit na své blízké ale i na státní sociální podporu v podobě dávek v hmotné nouzi, dávek sociální péče a podpory v nezaměstnanosti. V některých případech se stává, že jsou jedinci příliš hrdí na to, aby uznali své pochyby, špatné rozhodnutí či bezradnost a nedokážou si tak zažádat o pomoc od institucí ani státu.

V řešení možné nedostatečné pomoci, by mohlo mladistvým usnadnit následný život spojení, díky záchranným kartám, jež by jim byly dávány při odchodu z instituce. Na těchto kartách by byli kontakty různých organizací, na které by se mohli v budoucnu v případě problémů obrátit. V situacích, kdy jedinec nemá karty po ruce, se naskýtá možnost využití chytrých telefonů, které vlastní v dnešní době většina mladistvých. Mladí lidé využívají internet pro své osobní vyžití, ale nedokážou ho často upotřebit v praktických situacích. Další prevencí pro nedostatek kontaktů při tíživé situaci je tudíž poukázání na webové stránky pomocných organizací, kterých je v dnešní době nespočetně.

Z třetí otázky výzkumného šetření vyplývá, jak si jedinci myslí, že jsou připraveni na svůj následný samostatný život. Tím, že se většina mladistvých nebojí odchodu z dětského domova, se poukazuje i na myšlenku, o své připravenosti. Přípravy jedinců na odchod v dětském domově probíhají po celou dobu pobytu mladistvých. Osoby opouštějící DD si myslí, že jsou na své osamostatnění dostatečně připravené, ale i tak se u zdánlivě stejných situací, které pak probíhají v životě, musí častokrát použít jiné řešení, které jedinci bohužel neumějí samostatně vymyslet a aplikovat. U Ivany byla první známka nepřipravenosti ukázána již při jejím prvním pokusu o samostatnost, kdy zkusila bydlet u své matky. Vzhledem k negativním důsledkům a zkušenostem si uvědomila své pochybení a nemožnost tohoto způsobu bydlení. Proto jí byl opatřen následný dohled, díky kterému se předešlo možnému pochybení v situacích, kdy připravenost nebyla dostačující. Ostatní jedinci budou muset při selhání připravenosti

aplikovat řešení samostatně maximálně s užitím rady druhých. Často se zde ukazuje přeceňování své osoby, například u Tobiáše, jenž si myslí, že zvládne vše sám a neuvědomuje si četnost pomoci a ochrany, kterou nad ním do doby odchodu držel dětský domov. V tomto případě se již ukazuje negativní dopad zjištění, kdy Tobiáš stále nemá pracovní uplatnění se stálým finančním příjmem. Miroslav a Berenika jsou prozatím ve fázi příprav. Oba jsou si jistí budoucího finančního zaopatření, a proto se připravují převážně na soužití s rodinným členem domácnosti a jeho chodem. Vzhledem k tomuto ohledu jsou si jisti svojí připraveností.

Autorka práce se domnívá, že domněnky o dostatečné připravenosti jedinců jsou spojeny s jejich nedostatkem v uvědomění rizik. Proto by i tento problém vyřešily besedy s bývalými klienty, jak již bylo zmíněno v řešení první průzkumné otázky. Na základě nich by si tak uvědomili, kolik situací v životě ještě neřešili a mohli by je vyzkoušet před odchodem ještě s asistencí vychovatelů či samostatně s následnou kontrolou.

Z čtvrté a zároveň poslední otázky výzkumného šetření vyplývá, jak se podařilo jedincům začlenit se a fungovat následně ve společnosti. Této otázce se věnuje především případ Ivany a Tobiáše, poněvadž Miroslav a Berenika jsou teprve ve fázi příprav na odchod. Při začleňování do společnosti nemají jedinci moc času seznámit se s novým prostředím a musejí začít okamžitě fungovat dle nových norem a pravidel dané společnosti. Socializace a adaptace záleží v první řadě především na osobnosti daného jedince a jeho míry přizpůsobivosti. Na tuto skutečnost se nelze nijak reálně připravit, a tak se často jedinci dostávají do konfliktů a pod tlak společnosti. V případě Ivany proběhlo začlenění do společnosti kladně, díky ponechání dívky v zařízení s podpůrnou péčí ve všech životních oblastech. Ivana má stále daný řád, a i přes svůj osobní pocit nezávislosti je stále pod dohledem, jak chráněného bydlení, které zajišťuje práci i ubytování, tak i opatrovníka, který jí spravuje finance. V oblasti sociálních kontaktů a navazování interakcí Ivana nové přátele nevyhledává a stále se stýká s již známými lidmi. Dívka i nadále udržuje kontakt se svojí matkou i s pracovníky a dětmi dětského domova.

V případě Tobiáše se ukazují jeho problémy s přijímáním autorit v pracovní rovině a odmítání práce kvůli jeho egoismu. Chlapci nebyla žádná práce dostatečně dobrá,

s kolegy či nadřízenými měl vždy konflikty, proto v žádném zaměstnání či brigádě nevydržel dlouhodobě. Využívá tak státní podporu v nezaměstnanosti a spoléhá na pomoc od svého patrona. Sociální kontakty, které měl chlapec vytvořené, neudrží ani s rodinou ani s pracovníky a dětmi dětského domova. Jediný kontakt, jenž mu zůstal, je s jeho patronem. Ten však již také není v takové míře jako doposud a kvůli narušení důvěry, po zjištění manipulace s patronem z Tobiášovy strany, opadáva. Chlapci nezbyvá nic jiného než navazovat nové kontakty, ale tyto informace o nových vztazích již nejsou kvůli přerušení kontaktu dostupné.

Mimo zkoumané otázky vyšlo z průzkumného šetření najevo, že má obecná veřejnost často zkreslené informace a představy o dětech žijících v dětských domovech a jeho chodu. Na jedné straně se ukazuje lítostivý přístup, kdy si lidé myslí o dětech, že jsou „chudáčci“ a litují je. Myslí si, že nejsou dostatečně zaopatřeny po materiální stránce, ani z pohledu dostatečné psychické podpory. Druhá část lidí ve společnosti mají spojené děti z dětských domovů s delikvencí a různými patologickými jevy, jako jsou krádeže, alkoholismus, užívání drog či agrese. Dospělí se často bojí o své děti a zabraňují kontaktu mezi nimi a dětmi z dětských domovů. Proto si jedinci z DD hůře vytvářejí přátelství a společenské kontakty, které jsou také důležité pro budoucí život.

Většinu informací získává veřejnost pomocí medií, která poukazují často jen na negativní aspekty dětí z těchto zařízení. Řešením v této otázce informovanosti by bylo pořádání akcí a prezentování dětského domova pro širší veřejnost formou sportovních akcí, besedami s řediteli a vychovateli i samotnými svěřenci zařízení. Velkým lákadlem jsou v dnešní době online vzdělávací webináře, kde by se lidé také mohli dozvědět reálné informace o tom, jak to v DD chodí.

ZÁVĚR

Dětské domovy plní v naší společnosti důležitou funkci. Dětem, které se dostanou do tíživé životní situace, přináší pomoc překonat rizikové období v jejich životě či šanci na nový lepší začátek. Pracovníci těchto organizací jsou důležitým aspektem, který ovlivňuje budoucí život dětí. Stěžejní pro jejich práci je odborné vzdělání v oblasti speciální pedagogiky. Vychovatelé musí zastávat roli kantora, rodiče, ale i kamaráda což je náročné a klade to na ně velkou zodpovědnost. Jejich úkolem v otázce odchodu dětí ze zařízení je jejich zodpovědná příprava po celou dobu pobytu a poskytnutí psychického i materiálního zajištění, které je pilířem pro budoucí samostatnost.

Tato bakalářská práce se zaměřila na problematiku dětí z dětských domovů, které odcházejí do samostatného života. Popisuje fungování instituce a příprav, které zde probíhají pro následnou připravenost jedinců v konfliktních situacích.

V bakalářské práci byly shromážděny, utříděny a analyzovány dostupné odborné informace o přípravě a procesu opouštění DD. Cílem bylo zhodnocení problematiky jedinců při odchodu z DD a jejich začleňování do společnosti. Teoretická část práce seznámila s ústavní výchovou v České republice a zařízeními, ve kterých tato výchova probíhá. Hlavní zaměření bylo pak kladeno na dětský domov, jeho fungování, na mladistvé svěřence této instituce, jejich přípravu na odchod a záchranou síť sociálních služeb po jejich odchodu z instituce.

Problémem, jenž je částečně zachycen v teoretické části se ukazuje neprovázanost jednotlivých ministerstev, která se o jedince zajímají. Náhradní rodinná výchova patří pod několik ministerstev, V práci byli zmíněné tři z nich. Každé ministerstvo vidí osobu jedince dle svého pohledu zájmu. Kvůli tomuto jednostrannému pohledu chybí celková propojenost resortů a jedinci tak není poskytnuta okamžitá nápomoc.

Praktická část práce seznámila s vymezením cíle, úkolů a průzkumnými otázkami, týkající se odchodu mladistvých z DD. Dále je zde nastíněna metodika sběru dat pomocí empirického, kvalitativního výzkumu, charakteristika místa šetření a popis konkrétního zkoumaného vzorku. Následně byly uvedeny kazuistiky jednotlivých svěřenců s popisem jejich přípravy a v některých případech i následného odchodu.

Z porovnaných poznatků průzkumného šetření je zřejmé, že si jedinci neuvědomují celkový dopad situací po odchodu z dětského domova a postrádají určitý strach, který by je v budoucnu mohl lépe ochránit před děláním chyb. Uvedené příklady kazuistik dokazují, že odchod z DD je pro mladistvé a jejich okolí riziková sociální událost a může dojít k společenskému vyloučení jedince, proto je pomoc jedincům velmi důležitá a zásadní, v první řadě ze strany dětského domova, poté státu a sociálních služeb.

Dalším nezbytným článkem pomoci se prokázaly neziskové organizace, které v mnohém nahrazují činnosti státu. V normálních rodinách pomáhají rodiče svým dětem i po ukončení studia po stránce bydlení i zaopatření a tyto děti se i po odchodu z domova mohou při neúspěchu kdykoliv vrátit a požádat o pomoc. Děti z dětského domova mají tuto skutečnost jinou. Studium je pro ně hraniční podmínka pro pobyt v DD, a proto po ukončení studia musejí domov opustit. Od té chvíle se o sebe jedinci starají sami a musejí se zaopatřit. Ze dne na den se tak stávají dospělými a přebírají za sebe veškerou zodpovědnost.

Z průzkumu vyplynulo, že dětem pomáhá k přípravě na budoucnost možnost praktické výchovy, kdy si jedinci skutečně vyzkouší každodenní činnosti života, kde přebírají veškerou zodpovědnost za sebe i druhé. To se ukazuje například v programu Tilia. Těchto programů by mohlo být mladistvým poskytnuto více, s širší nabídkou činností. Z praktické části práce také vyplývá, že důležitou stránkou začlenění jedinců do společnosti je navázání nových sociálních kontaktů, kdy by se jedinci neměli upínat pouze na minulost, ale měli by se snažit o nové sociální interakce.

Díky výzkumnému šetření a rozhovorům se zkoumanými jedinci vyplynulo také zjištění o zkresleném pohledu veřejnosti na děti z dětských domovů. Kvůli tomuto chybnému náhledu mohou mít děti ztížené podmínky pro začleňování do společnosti nejen po odchodu ale i při pobytu v DD. V některých případech může naopak docházet i k zneužívání situace samotnými dětmi z DD, kdy manipulují a využívají neobeznámenou veřejnost nepřesnými informacemi za účelem získání výhod. Z tohoto poznatku vyplývá, že by bylo vhodné zapracovat v celkovém měřítku na větší míře informovanosti ve společnosti.

Je tedy možné konstatovat, že stanovené cíle bakalářské práce byly dosaženy. Tato práce upevňuje předpoklad, že odchod mladistvých z dětského domova je velmi náročná životní situace. Je důležitá pro uzavření jedné životní etapy a začátek nové.

Celkové informace z práce mohou napomoci pracovníkům dětských domovů i veřejnosti, zajímající se o dané téma, pochopit princip procesu, při němž děti opouštějí dětský domov a vybírají si vhodnou volbu cesty k samostatnému a zdravému životu ve společnosti.

Pro mladé dospělé, přemýšlející o odchodu z instituce, by se dalo doporučit, aby jejich příprava trvala, co nejdéle, a mít dokončené minimálně střední vzdělávání. Jedinci by neměli odcházet bez předchozího zajištění bydlení a pracovního uplatnění, kde by neměli svoji docházku předběžně zavrhnout kvůli prvotní nespokojenosti. Také by měli být zodpovědní a plánovat všechny své následné životní postupy po opuštění DD.

I přes veškerou pomoc okolí je nejdůležitější skutečností, že mladiství musí být odhodlaní a sami chtít, být úspěšní a šťastní, aby se dokázali poprat se svým osudem, na který jsou často sami. Žádný začátek není jednoduchý, a i přes možné počáteční neúspěchy je podstatné hlavně vytrvat, neztrácet naději a nezanevřít nad sebou samým či okolím, jenž by mohlo pomoci.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BĚHOUNKOVÁ, L., 2012. *Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga. ISBN 978-80-87652-87-9.

BENDL, S., 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

BUREŠOVÁ, P., POLÁCHOVÁ VAŠŤATKOVÁ, J. a P. VYHNÁLKOVÁ, ed., 2008. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-7409-013-4.

FOLDA, J. (ed.), 2009. *Systém náhradní péče o děti a mladistvé a následné péče o mladé lidi odcházející z náhradní péče v České republice: Situační analýza*. Praha: Sdružení SOS dětských vesniček. ISBN 978-80-254-4799-4.

GOJOVÁ, A., ed., 2009. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7368-627-7.

JEDLIČKA, R., 2004. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis. ISBN 80-7312-038-0.

MATOUŠEK, O., 1999. *Ústavní péče*. Vyd. 2. přeprac. a rozš. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-76-1.

MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ H. a BALDOVÁ L., 2008. *Individuální plánování služeb u ohrožených dětí a mladistvých s důrazem na děti odcházející z ústavní výchovy*. Praha: Člověk hledá člověka. ISBN 978-80-254-2756-9.

RIEGER, Z., 2009. *Návrat k rodině a domů*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-544-8.

SLOMEK, Z., 2010. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-84-6.

SEKERA, O., 2009. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7368-728-1.

ŠTIKOVÁ, Gabriela, Dominika ŠENKOVÁ a Marcela BELICOVÁ, 2020. *Fenomén dítěte v systému, aneb, Teorie a praxe náhradní rodinné výchovy*. Ilustroval Václav RÁŽ. [Praha]: Yourchance. ISBN 978-80-906954-6-7.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

Ostatní zdroje

IPATRON, 2016. *O projektu – Metodika projektu patron* [online]. [cit. 2020-11-27]. Dostupné z: <http://www.ipatron.cz/wp-content/uploads/2016/02/Metodika-projektu-Patron.pdf>

JANUS s. z., 2015. *Bydlení – příručka pro děti odcházející z DD* [online]. [cit. 2020-11-27]. Dostupné z: [www.http://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/bydleni.pdf](http://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/bydleni.pdf)

JANUS, s. z. *Práce – příručka pro děti odcházející z DD* [online]. [cit. 2020-11-27]. Dostupné z: http://nahradnirodina.cz/sites/default/files/janusbrozura_prace_a5_web.pdf

KRUH RODINY, 2016. *Tři kroky k samostatnému životu* [online]. [cit. 2020-11-27]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/tri_kroky_k_samostatnemu_zivotu.pdf

Článek z časopisu

SCHNEIBERG, F. Dětská centra: Moderní forma komplexní péče o ohrožené děti. *Pediatr v praxi*. 2011, roč. 12 č. 2, s. 137. ISSN 1803-5264. Dostupné z: <http://www.solen.cz/pdfs/ped/2011/02/20.pdf>

Seznam použitých internetových zdrojů

Azylové domy. Přihlášení [online]. [cit.2020-11-21]. Dostupné z: <http://ppvss.mpsv.cz/mpsv/ciselniky.nsf/i/S0019>

Dětský domov Nové Strašecí, vnitřní řád [online]. [cit. 2020-10-20] Dostupné z: <http://www.strasidyloko.cz/ke-stazeni/>

Dětský domov Unhošť, dokumenty, vnitřní řád [online]. [cit. 2020-10-20] Dostupné z: <http://www.dd-unhost.cz/dokumenty.php>

Domy na půl cesty. Přihlášení [online]. [cit. 2020-11-21] Dostupné z: <http://ppvss.mpsv.cz/mpsv/ciselniky.nsf/i/S0020>

Job club. Úřad práce ČR [online]. [cit. 2020-11-21] Dostupné z: <http://www.uradprace.cz/job-club>

Ministerstvo práce a sociálních věcí, Statistické ročenky [online]. [cit.2021-01-30] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statisticka-rocenka-z-oblasti-prace-a-socialnich-veci>

Tilia, Cesta z domova domů [online]. [cit.2020-11-21] Dostupné z: <http://www.tilia-slunce.cz>

Zákony

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2013. Dostupné také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=26684>

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012. Dostupné také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=24084>

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2011. Dostupné také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=23497>

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. *In: Sbirka zákonů, Česká republika. 2006.* Dostupné také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4883>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. *In: Sbirka zákonů, Česká republika. 2006.* Dostupné také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4883>

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. *In: Sbirka zákonů, Česká republika. 2004.* Dostupné také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4494>

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věci mládeže). *In: Sbirka zákonů, Česká republika. 2003.* Dostupné také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4163>

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. *In: Sbirka zákonů, Česká republika. 2002.* Dostupné také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3867>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. *In: Sbirka zákonů, Česká republika. 1999.* Dostupné také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>

SEZNAM ZKRATEK

DD – Dětský domov

DDŠ – Dětský domov se školou

DDÚ – Dětský diagnostický ústav

DÚ – Diagnostický ústav

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dítěte

OV – Ochranná výchova

PO – Předběžné opatření

PROD – Program rozvoje osobnosti dítěte

ÚV – Ústavní výchova

ZDVOP – Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Smlouva o setrvání v péči DD.....	I
Příloha B: Fotografie dětského domova	V
Příloha C: Fotografie brožury Janus, z.s.	VI
Příloha D: Statistiky počtu dětí, ukončení ÚV a OV zletilostí	VII

Příloha A: Smlouva o setrvání v péči DD

Smlouva o setrvání v péči Dětského domova do ukončení přípravy na povolání a plném a přímém zaopatření

Dětský domov a Školní jídelna, Nové Strašecí, Okružní 647,

se sídlem Okružní 647, 27101 Nové Strašecí

IČO: 47 019 735

(dále jen Dětský domov)

Zastoupený:

a

....., (dále jen nezaopatřená osoba)

t.č. trvale hlášen:

**uzavírají tuto Smlouvu o setrvání v péči Dětského domova do ukončení
přípravy na povolání**

Článek 1.

- 1) Dnešním dnem nabývá nezaopatřená osoba zletilosti.
- 2) V školním roce je nezaopatřená osoba je studentem
- 3) V souladu s příslušným ustanovením zákona č. 109/2002 Sb. Se obě smluvní strany dohodly na setrvání zletilé nezaopatřené osoby v DD do doby ukončení její přípravy na povolání.

Článek 2.

Podmínky plnění

- 1) Podle zákona č. 109/2002 Sb., § 2 odst., 6 DD zajišťuje plné přímé zaopatření zletilé nezaopatřené osobě, připravující se na budoucí povolání. Výše příspěvku na úhradu péče dle § 1, písmeno c), Nařízení vlády č. 460/2002 Sb. činí Kč měsíčně. Úhrady příspěvku na poskytovanou péči budou DD kryty dle § 29, odst. 1.
- 2) Protože bude v DD v plném zaopatření, souhlasí s tím, že přídavky na dítě náleží v plné výši Dětskému domovu.
- 3) Z prostředků DD budou hrazeny:
 - a) stravování, ubytování a ošacení
 - b) náklady na studium – stravné, učební potřeby, pomůcky, náklady na dopravu do sídla školy, nezbytně nutné náklady na vzdělání
 - c) úhrada nákladů na zdravotní péči, léčiva a zdravotní prostředky, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění, pokud nebyla péče vyžádána zákonným zástupcem dítěte
 - d) kapesné, osobní dary a věcná pomoc zletilých ze zařízení
- 4) Nezaopatřená osoba se zavazuje bezpodmínečně dodržovat platný vnitřní řád, respektovat pokyny ředitele, pedagogického i nepedagogického personálu a je si vědomá, že neplnění tohoto bodu smlouvy může mít za následek výpověď této smlouvy. Jde především o včasné návraty, dodržování denního režimu, vyúčtování přijatých finančních prostředků atd. Dále je nutnou podmínkou úspěšné zvládnutí učebního oboru, bez neomluvených a zbytečných absencí. Při plnění těchto podmínek bude moci nezaopatřená osoba bydlet v DD do doby, než ukončí studium, nejdéle však do 26 let.

Článek 3.

Nezaopatřená osoba se zavazuje dodržovat zejména:

- a) zákaz užívání alkoholu v prostorách DD, stejně tak i vnášení alkoholických nápojů do DD a zákaz příchodu do DD pod viditelným vlivem alkoholu a psychotropních látek, zákaz kouření v budově DD a na jeho pozemku

- b) zákaz prokazatelných projevů a propagace rasové nesnášenlivosti, hrubého násilí, zákaz aplikace drog vč. marihuany a všech forem agresivity vůči dětem a pracovníkům DD
- c) poškozování majetku DD, včetně jeho zničení nebo zcizení
- d) udržování pořádku v osobních věcech a ve společných prostorech DD a podílení se na jejich úklidu
- e) oznamování odchodů a příchodů včetně místa pobytu mimo DD delším než jeden den, pobyt mimo DD hlásit vychovateli. Ve dnech, po kterých následuje den školního vyučování, ukončit svou vycházku do 22:00 hodin, a nerušit noční klid v DD
- f) řádně plnit školní docházku s prokazatelnou snahou o co nejlepší studijní výsledky a s řádnou přípravou na vyučování
- g) oznamovat předem návštěvy lékařů, absence ve škole a na praxi, dodržovat léčebný režim stanovený lékařem
- h) dodržovat obecně platné normy a zásady slušného chování mezi lidmi a na veřejnosti
- i) dát souhlas s podáváním informací o prospěch, chování a docházce do navštěvované školy

Článek 4.

Zletilá nezaopatřená osoba má všechna práva a povinnosti občana České republiky, zejména pak:

- a) vypovědět tuto dohodu o setrvání v DD
- b) organizovat svůj volný čas, zejm. o sobotách, svátcích a prázdninách
- c) rozhodovat o nakládání se svými příjmy

Článek 5.

Ustanovení o výpovědi

- 1) Obě smluvní strany mohou platnost této smlouvy ukončit po vzájemné dohodě k dohodnutému datu
- 2) Ve výjimečných případech může DD vypovědět tuto smlouvu ve čtrnácti denní výpovědní lhůtě v případě, pokud klient závažným způsobem poruší ustanovení článku 3. této smlouvy. Lhůta počíná běžet následující den po doručení výpovědi.

Článek 6.

Závěrečná ustanovení

- 1) Tato smlouva je vyhotovena ve dvou výtiscích, z nichž každý z účastníků obdržel v den jejího podpisu jedno vyhotovení. Veškeré změny a dodatky této smlouvy jsou možné pouze písemnou dohodou smluvních stran.
- 2) Smluvní strany prohlašují, že smlouva byla sepsaná na základě pravdivých údajů, jejich pravé a svobodné vůle a na důkaz toho připojují své podpisy.
- 3) Smlouva nabývá platnosti podpisem obou smluvních stran.

V Novém Strašecí dne

.....

ředitel

Dětského domova a Školní jídelny

Nové Strašecí

.....

nezaopatřená osoba

Zdroj: Dětský domov nové Strašecí, online, cit. 2021-01-30

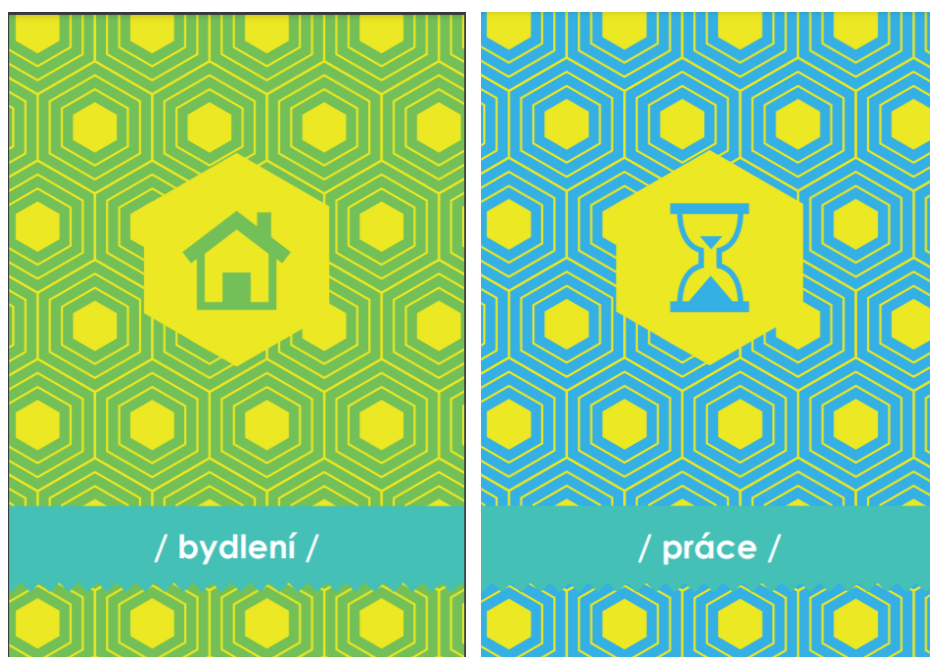
Příloha B: Fotografie dětského domova

Obrázek 1: Fotografie DD, místo průzkumného šetření

Zdroj: Dětský domov nové Strašecí, online, cit. 2021-01-30

Příloha C: Fotografie brožury Janus, z.s.

Zdroj: Janus z.s., brožury, online, cit. 2021-01-30

Příloha D: Statistiky počtu dětí, ukončení ÚV a OV zletilostí

Rok	Ve sledovaném roce byla ÚV ukončena z důvodu zletilosti	Ve sledovaném roce byla OV ukončena z důvodu zletilosti
2015	926	41
2016	797	24
2017	765	22
2018	706	32
2019	660	23

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, Statistické ročenky 2015-2019, online, cit. 2021-01-30

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Eva Truksová

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Odchody mladistvých z dětského domova a jejich začleňování do společnosti

Rok: 2021

Počet stran textu bez příloh: 51

Celkový počet stran příloh: 7

Počet titulů českých použitých zdrojů: 28

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 12

Vedoucí práce: Ing. František Vlach, MBA, LL.M., Ing-Paed IGIP